

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**OSOBNOSTNÍ ZRALOST PRACOVNÍKA
POMÁHAJÍCÍ PROFESE VE VĚZEŇSTVÍ**

**PERSONALITY MATURITY OF HELPING
PROFESSIONALS IN THE PENAL SYSTEM**

Autor bakalářské práce:

Pavel KABÍČEK

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Filip ABRAMČUK, Ph.D.

České Budějovice

2015

PODĚKOVÁNÍ

Rád bych poděkoval PhDr. Filipu Abramčukovi, Ph.D. za odborné vedení, poskytnutí odborných rad a zkušeností a pomoc při zpracovávání této bakalářské práce.

Rovněž děkuji i Mgr. Veronice Schrödlové za její odbornou pomoc při testování a vyhodnocování testu SPARO u vychovatelů.

Také děkuji celé rodině a přátelům za jejich pomoc a podporu při psaní této práce.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci na téma „Osobnostní zralost pracovníka pomáhající profese ve vězeňství“ jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské, a to v nezkrácené podobě - v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou pedagogiky a psychologie elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce.

Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne _____ 2015

Pavel KABÍČEK

OBSAH

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 Osobnost	11
1.1 Vymezení pojmu osobnosti.....	12
1.2 Utváření osobnosti	13
1.3 Struktura osobnosti.....	13
2 Zralost osobnosti.....	21
3 Charakter.....	25
3.1 Charakter a morálka	25
4 Pomáhající profese.....	28
4.1 SPECIFIKA POMÁHAJÍCÍ profese ve vězeňství.....	28
PRAKTICKÁ ČÁST	30
5 Výzkumný problém a cíl výzkumu.....	30
6 Hypotézy výzkumu	32
7 Výzkumný vzorek.....	33
8 Použité metody	34
8.1 Test SPARO	34
8.2 Dotazníková metoda.....	35
9 Interpretace výsledků hypotéz a jejich statistické ověření.....	36
DISKUZE	47
ZÁVĚR	50
SOUHRN	51
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	54

ABSTRAKT

Cílem výzkumu je prozkoumat problematiku osobnostní zralosti pomáhajících pracovníků ve vězeňství ve vztahu k připravenosti vězňů začlenit se zpět do společnosti. Výzkumný soubor tvoří 10 vychovatelů věznice Příbram a 100 vězňů, rozdělených do deseti skupin podle příslušnosti k jednotlivému vychovateli. K výzkumu byl použit testovací soubor SPARO, nestandardizovaný dotazník, Spearmanovy korelace, Mann-Whitneyův U Test, Kruskal-Wallisova ANOVA a Mediánový test. Byla zjištěna průměrná míra zralosti osobnosti u nadpoloviční části zkoumaného vzorku. Současně jsme vyvrátili domněnku, že osobnostní zralost vychovatele koreluje s mírou připravenosti vězně začlenit se do společnosti. V souvislosti s připraveností vězně na návrat do společnosti s důrazem na pracovní morálku jsme zjistili, že jedinci s nízkým vzděláním mají tendenci k nízkému pracovnímu výkonu. Pracovní morálka se nezměnila ani na konci výkonu trestu. V otázce identifikace vězně s vychovatelem jsme zjistili její korelaci s mírou zralosti vychovatele. Tento vliv je patrný v identifikaci vězně s vychovatelem kdy platí, že vyšší skóre zralosti koreluje s vyšší úrovní sociálního učení vězně. Osobnostní zralost statisticky neovlivňuje jedince s nízkým vzděláním.

Klíčová slova: Zralost osobnosti, vězení, SPARO, vychovatel, vězeň, pomáhající profese

ABSTRACT

Research into personality maturity of prison educators in context of returning prisoners to society is the object of this project. Collection of research create ten prisoner educators and one hundred prisoners from Pribram Prison who are separated to the ten group. SPARO test collection, non-standardized questionnaire, Spearman correlation, Mann/Whitney U test, Kruskal-Wallisova ANOVA test and median test was used in research. It proved the degree of personality maturity is average or a little over average. We also proved the personality maturity does not influence prisoner's readiness go back to society. We found out that prisoners who have elementary education, so they have not moral of working. This moral of working is constant during all the time spent in jail. There is correlation between personality maturity of educators and positive identification of prisoners. Personality maturity do not interact with uneducated individuals.

Key words: Personality mature, SPARO, prison educator, jail, prisoner.

ÚVOD

V životě mohou nastat složité situace, kdy se každý z nás ocitá na hranici zákona. Většinou z nás morálka a svědomí nedovoluje chovat se v rozporu s normami společnosti. Svědomí si vytváříme výchovou již v dětství. Tam, kde výchova chyběla nebo byla nedostatečná, se hodnotové žebříčky mění od jedinců, kde byla výchova účinná. Pokud svědomí chybí a jedinec se trestné činnosti jednou dopustí, statisticky se bude takové jednání opakovat. Od dětství, kdy se ještě dalo něco pozměnit, utekla dlouhá řádka let. Je téměř nemožné, aby se jedinec změnil ve vězení sám od sebe. Je tedy zapotřebí určité instituce, která se pokusí takového jedince naučit jednání v souladu s normami. Důležité je slovo „pokusí“, neboť procento nápravy je statisticky velmi malé.

Takovou institucí a zároveň pomáhající profesí je vychovatel. Tito jedinci na vězně nepůsobí uniformou ani donucovacími prostředky, jako je to v případě příslušníků vězeňské služby. Působí na vězně programem zacházení a zejména vlastní osobností. Osobnost se může stát mocnou zbraní. Záleží ale na určitých parametrech, které dělají osobnost mocnou. Patří sem velmi mnoho psychických dispozic jako charakter, morálka a jiné níže popsané skutečnosti. Nás ale bude zajímat její zralost. Tento neurčitý fenomén není lehké uchopit. Existuje mnoho názorů a mnoho definic. I přesto lze spatřit rozpaky psychologů nad přesným významem. Rozhodli jsme se, že uvedeme výčty předpokládaných vzorců chování typických pro zralou osobnost, jež sepsali celosvětově známí psychologové jmenovitě Maslow, Allport, Jung nebo Atkinsonová. Podívejme se na ni v praxi. Pokud máte chuť na jablko, jistě bude nejvhodnější vybrat si to zralé. Nezralé bude příliš kyselé a přestárlé již shnilé. Je to paralela k našemu výzkumu. Pokud chce stát vězněné osoby změnit, je třeba k tomu mít i vhodný personál. Pro výběr uniformovaných příslušníků jsou státem dány taxativní podmínky pro přijetí do služby. Není výjimkou, že právě dozorcí se po určité době ve služebním poměru a získání vysokoškolského diplomu sami stávají vychovateli. U těchto osob byly v minulosti provedeny přísné psychotesty a lze tedy předpokládat o přijatelné úrovni zralosti. U ostatních budoucích vychovatelů se provádí také, ale nekladou se na něj takové nároky. Je tedy výzvou zjistit stav, v jakém se tyto zaměstnanci nacházejí.

Samotný výsledek o zralosti či nezralosti by nám ovšem příliš neřekl. Jak bylo výše zmíněno, vychovatelé na vězně působí svou osobností. Osoby ve výkonu trestu jsou ve většině případů již otřelí kriminálníci a všechny zaměstnance, se kterými jsou v kontaktu, mají psychologicky rozebrány a velice snadno poznají, že se jich někdo bojí. Druhým cílem této práce je v návaznosti na zjištěný stav zralosti vychovatelů posoudit, zda má tato zralost vliv na připravenost vězně vrátit se po propuštění z výkonu trestu zpět do společnosti. K takovému posudku byl vytvořen dotazník, zkoumající základní aspekty života a jeho proměnu v průběhu vykonávání trestu. Zkoumanými aspekty jsou vztahy v rodině a jejich vývoj, vztah k práci a jeho vývoj, možnost stálého bydlení a praktické úlohy zkoumající morální úroveň každého jednotlivce. V případě každého sestupného výsledku je procento úspěšné nápravy nižší.

V teoretické části se zabýváme utvářením a strukturou lidské osobnosti. Dále jsme se zabývaly pojmy emocionalita, jáství, charakter nebo morálka. Všechny tyto pojmy jsou stěžejní a přibližují čtenáře k lepšímu pochopení pojmu zralé osobnosti. Bylo také nutné, vzhledem k našemu specifickému zaměření, napsat několik informací o pomáhajících profesích. V praktické části se zabýváme cíli výzkumu, vzorky a jejich charakteristikami, stanovením hypotéz, analýzou dat a jejich vyhodnocením.

TEORETICKÁ ČÁST

1 OSOBNOST

Osobnost je ústředním pojmem této práce, proto je třeba nejprve objasnit význam tohoto pojmu. Není snadné jej přesně definovat. Vysvětlit a popsat rozdíly v chování osob ve společnosti bylo cílem mnoha vědců po dlouhá staletí. Prvními známými průkopníky v oblasti psychologie osobnosti byli již staří Řekové. Nejznámějším se stal Hippokrates, který se do podvědomí veřejnosti dostal pomocí své teorie osobnosti.

„Osobnost je pojmenování pro ten celek dispozic k psychickým reakcím, který způsobuje, že v téže situaci reagují různí lidé různě a že tyto reakce vykazují určitou jednotu cítění, myšlení, vnímání, představ a snah“ (Nakonečný, 1993, 10).

Tento termín označuje tu vlastnost každého jedince, která je však pouze částečně pozorovatelná. Pozorováním ji lze odvodit. Je to tedy nedotknutelný jev, který vzniká v rané fázi vývoje dítěte. Vznik osobnosti lze s určitostí přisuzovat batolecímu období, kdy se plně rozvíjí nervová soustava, tedy koncem prvního roku života.

Podle G. Murphyho (1947) je možno odlišit tři různá pojetí osobnosti:

- Osobnost je rozlišitelný jedinec, definovaný v termínech kvalitativních a kvantitativních odlišností, v nichž se liší od ostatních jedinců.
- Osobnost je strukturovaný celek definovaný v termínech jeho vlastních odlišitelných strukturních elementů.
- Osobnost je strukturované pole organismu – prostředí, jehož každý aspekt je v dynamické relaci s každým dalším aspektem.

Každý jedinec disponuje soustavou vlastností a prvků, na jejichž základě je člověk schopný uskutečňovat své duševní děje vzhledem ke svému okolí. V. Tardy již v roce 1964 rozlišil děje, které probíhají uvnitř tohoto celku a jiné reakce, reagující mezi vnitřním a vnějším prostředím.

Balcar (1983) rozděluje z hlediska obecných rozměrů tři druhy osobnosti. Prvním druhem je **vnější osobnost**, která přizpůsobuje stav vnitřního organismu v reakci na dění ve vnějším prostředí. Je patrná pouhým pozorováním, zejména v projevu komunikace či v mimice obličeje. Úkolem vnější osobnosti je zajistit vztah vlastní osoby s vnějším prostředím. Vnitřní osobnost je navenek nepozorovatelná, neboť se zaměřuje pouze

na vnitřní stavy a děje. Její důležitou funkcí je schopnost rozhodnout se. Jak popisuje Balcar, má zásluhu také na uchování a zpracování zkušenosti a celkově spoluurčuje činnost osobnosti a celé osoby vůči vnějšímu okolí (Balcar, 1983). Posledním druhem je Vývojová osobnost. Člověk je bio-psycho-sociální bytost a jako taková prochází celý život postupným vývojem. Vývojové vysvětlení osobnosti lze tedy vysvětlit jako ta část zkoumání, která se snaží poodhalit a predikovat budoucí vývoj osobnosti založené na znalosti současných podmínek.

1.1 VYMEZENÍ POJMU OSOBNOSTI

Formální vymezování pojmu osobnosti je velmi složité. Obsahuje mnoho důležitých aspektů, které by bylo třeba zdůraznit a popsat. Nelze je však v jedné definici všechny obsáhnout. Proto se tvůrci těchto definic soustředí na výčet těch nejpodstatnějších znaků.

G. Allport

- **biofyzické pojetí osobnosti**- Podle Allporta existuje osobnost v člověku a je poznatelná tím, že se jí jedinec snaží rozpoznat a převést do svého jednání. Osobnost je podle Eysencka (1970, in Balcar, 1983) víceméně stabilní a trvalá organizace charakteru, temperamentu, intelektu a těla osoby, určující její jedinečné přizpůsobení okolí.
- **biosociální pojetí**- Dle této teorie je osobnost pouze myšlenkou, něčím co existuje pouze ve vědomí jedince a reflektuje tak vlastní identitu založenou na vlastnostech chování.

Linzey a Hall

- **souhrnnost** - „osobnost je úhrnem psychologických prvků jedince“ (Balcar, 1983, 17).
- projevují jiné prvky chování a myšlení.
- **přizpůsobení** - osobnost v tomto případě tvoří adaptační prostředek k nejrůznějším vnějším změnám, ke kterým může dojít ve vnějším popřípadě vnitřním prostředí.
- **jedinečnost** - „osobnost je to, co jedince psychologicky odlišuje od ostatních.“ (Balcar, 1983, 17).
- **podstata** - podstatou osobnosti jsou ty vlastnosti a charakteristiky, které jsou pro daného jedince význačné a typické.

Nakonečný definuje osobnost jako „*pojmenování pro ten celek dispozic k psychickým reakcím, který způsobuje, že v téže situaci reagují různí lidé různě a že tyto reakce vykazují určitou jednotu cítění, myšlení, vnímání, představ a snah*“ (Nakonečný, 1993, 9). Eysenckova teorie osobnosti (1970, in Smékal, 2002) se zaměřuje na „propojení a organizaci charakteru, temperamentu, intelektu a těla osoby, která determinuje její jedinečné přizpůsobení prostředí“. Teorii, kterou uvedl V. Tardy (in Balcar, 1983), lze považovat za poněkud mysteriózní. Tento autor považuje osobnost za temnou schránku s neznámou strukturou, ale kterou můžeme vystihovat modelem, který vyhovuje zjištěnému spojení stavu vstupu a výstupu.

1.2 UTVÁŘENÍ OSOBNOSTI

Osobnost se začíná vyvíjet až na určitém stupni vývoje samotného jedince. Tedy v období, kdy se vyvíjí centrální nervová soustava. Jedná se tedy o **nevrozenou** vlastnost. V období, kdy se u dítěte v raném dětství utváří první lidské znaky chování prostřednictvím sociálního učení od rodičů (primární socializace), vznikám sociální já. Je to základní předpoklad k tomu, aby se mohlo vyvinout sebevědomí dítěte.

„Geneze osobnosti je spojena se vznikem já a tento vznik a jeho vývoj k sebepojetí jsou základními aspekty fungování osobnosti, jejího dalšího utváření, neboť osobnost funguje jako otevřený systém, který je ve stálé interakci se svým životním prostředím“. (Nakonečný 1993, 27)

Utváření osobnosti je zejména v raných počátcích posilována interakcí okolního prostředí a jiných sociokulturních činitelů (mikro a makro prostředí). S přibývajícím věkem hraje zásadní roli učení.

1.3 STRUKTURA OSOBNOSTI

Pojem struktura označuje prvky, ze kterých je objekt složen. Struktura osobnosti tedy zkoumá vnitřní prvky, kterými je dán celek osobnosti. Tyto prvky mohou být vrozené, nebo zkušenostmi získané a vznikly v průběhu života jedince (Vančíková, 2009).

1.3.1 TEMPERAMENT

Tento pojem označuje trvalé a vrozené psychické vlastnosti, které se projevují v reaktivitě či pasivitě a emocionální vzrušivosti. „*Především jde o citové ladění osobnosti, o převládající náladu*“ (Říčan, 2007, 63). Jiné vysvětlení nabízí Balcar (1983), kdy temperament určuje způsob, jímž probíhají duševní děje rozmanitého obsahu; samotný zážitkový obsah nemá. Proto nemá jedinec ani možnost své temperamentové vlastnosti rozpoznat a dovídá se o nich nepřímo porovnáváním vlastních vnějších projevů, spolu s projevy ostatních lidí.

Hlavním prvkem temperamentu je **vzrušivost**. Tato vlastnost, která je patrná již u novorozeneckého stádia dítěte, určuje hloubku prožívání citů a určuje vlastnosti osobnostní dynamiky. Je-li vzrušivost zaměřená dovnitř, jedná se o introvertní typ osobnosti. V opačném případě, kdy je vzrušivost působící vně, jedná se o extrovertní typ. Temperament není závislý na obsahu vědomí.

E. Kretschmer (1921, in Nakonečný, 1993) spojuje temperament s činností „pudů“ a s afektivitou a chápe jej jako energetickou stránku pudových a afektivních jevů. Tento německý psychiatr také vyslovil domněnku, že podstata temperamentu je biochemická - to odpovídá etymologickému významu pojmu temperament (z lat. temperare - ladit). Zjednodušeně řečeno, jde o jakési vyladění osobnosti v afektivní, vegetativní, humorální a morfologické rovině. W. McDougal (1963, in Nakonečný, 1993) vnímá temperament jako působení účinků biologických a chemických změn a vycházejí ze všech tkání těla, přičemž ovlivňují mentální život.

ANTICKÁ TEORIE TEMPERAMENTU

Jedná se o první dochovanou teorii temperamentu, za jejíhož autora je považován řecký lékař **Hippokrates** (460 př. n. l. – 377 př. n. l.). Hippokrates rozlišil 4 tělní tekutiny a na základě převahy některé z těchto tekutin přisuzoval lidem určité chování.

„Slovo **temperament** pochází z latinského temperare (= mísit, směšovat). To je výstižné: psychická osobitost je dána poměrem tělesných šťáv, jež jsou u různých lidí individuálně namíchány: krev, žlutá žluč, sliz a černá žluč.“ (Říčan, 2007, 63)

Nadmíra krve v organismu (*sanguis*), podle této teorie znamenala sangvinickou osobnost. Ta se projevuje živostí a otevřeností vůči všemu novému. Takový člověk

je přátelský, komunikativní a průbojný. Nadbytek žluté žluči (*chole*) vede k agresi, nedůtklivosti a impulzivitě. Jedná se o cholericou osobnost, jež je extrovertního typu a může mít negativní důsledky na vztahy v malých skupinách. Tato osobnost může svou urážlivostí a impulsivitou záporně působit na kolegiální vztahy v malých skupinách, popř. je zpřetrhávat. To je jeden z důvodů, proč psychologové u ozbrojených složek choleriky do služebního poměru nepřipouští. Tím dalším je problematika impulzivity. Rychlá vzrušivost se může stát problémem při práci se zbraní, pokud s ní cholericý člověk pracuje. Flegmatik (flegma-sliz) je introvertně zaměřený jedinec, který se vyznačuje emocionální stálostí, klidností, je rozvážený, spolehlivý a problémy řeší klidně i v těch nejnáročnějších podmínkách. Zvláštností flegmatiků je fakt, že se příliš neumí radovat. Necítí příliš radosti při obdarování darem, ale naopak necítí příliš smutku v okamžicích neúspěchu či zklamání. Tyto nepříznivé okolnosti si však flegmatici uchovají v paměti po dlouhé roky. Flegmatik je stereotypní. Je proti jakýmkoliv změnám.

Posledním typem osobnosti je melancholik (černá žluč-melane chole). Jedná se o introvertní a labilní osobnost. Takový jedinec se vyznačuje svou emocionální přecitlivělostí a náladovostí. Tito jedinci mají problém navazovat vztahy s ostatními, drží se dál od skupin a je tichý. Problémové situace prožívá pomalu a hluboce.

KRETSCHMEROVA TEORIE TEMPERAMENTU

„Ernst Kretschmer zaujal myšlenkou, že temperamentové vlastnosti a nejdůležitější psychické poruchy souvisí se stavbou těla“ (Kretschmer, 1921, in Říčan, 2007, 64). Celkem rozlišil tři typy tělesných konstitucí:

- *Pyknik = cyklotymní temperament*
- *Atletik = viskózní temperament*
- *Astenik (leptosom) = schizotymní temperament*

Výše zmíněné tělesné konstituce se dále pojí na tři odlišné temperamentové typy, jež popsal Balcar ve své knize (Balcar, 1983, 91). **Cyklotymní** temperament se vyznačuje střídáním protikladné, veselé a smutné nálady a protikladů vzrušení a klidu; příznačná je společenská bezprostřednost a přizpůsobivost. Tento temperament může vystupňovat až do choroby „cyklofrenie“ (maniomelancholie, podle současného názvosloví „afektivní psychóza“), vyznačující se střídáním normálního citového ladění s obdobími patologické sklíčenosti nebo rozjařenosti (mánie). **Schizotymní** druh je charakteristický přítomností

protikladů dráždivosti a tuposti, přecitlivělosti a chladnosti; příznačná je společenská uzavřenost. Vystupňováním těchto vlastností přechází normální temperament až do stadia choroby schizofrenie, vyznačující se poruchou v myšlenkovém a citovém kontaktu se skutečností, provázenou stažením do vlastního fantazijního světa. Jako poslední je popsán **viskózní** („ixotymní“) typ. Vyznačuje se protiklady střídavé netečnosti; příznačná je pomalost, důkladnost, malá proměnlivost, houževnatost v činnosti. Tento temperament je nejméně popsán; Kretschmer předpokládal jeho vztah ke katatonnímu typu schizofrenie (projevujícím se stavy strnulosti nebo pohybové stereotypie a zdánlivé ztráty vnímavosti vůči okolí) a k epilepsii.

EYSENCKOVA TEORIE TEMPERAMENTU

„Hans Jürgen Eysenck (1916-1997) dospěl faktorovou analýzou dotazníků a posuzovacích škál ke třem základním faktorům, které je možno považovat za jakési superfaktory“ (Říčan, 2007, 64). „Eysenck převzal od C. G. Junga typologii extroverze x introverze, kde však dává přednost vymezení této vlastnosti v pojmech chování a řídicího prožívání, přičemž pojmu životní energie neužívá“ (Balcar, 1983, 95).

Extroverze: je družný, rád chodí do společnosti, má mnoho přátel, potřebuje stále mít kolem sebe lidi, se kterými by mohl mluvit, nerad čte nebo studuje o samotě. Baží po vzrušení, chápá se příležitosti, často riskuje, je všeobecně impulzivní. Je optimistický, radostný a bez starostí.

Introverze: tichý jedinec, stahuje se do sebe, je introspektivní, mívá raději knihy než lidi, je rezervovaný, má sklon plánovat věci do budoucna, své city drží pod kontrolou, zřídka se chová agresivně. Introvert je spolehlivý a klade důraz na etické normy.

1.3.2 EMOCIONALITA

Pojem temperament byl vložen před emocionální složku osobnosti v této práci záměrně. Tyto dva termíny mají společnou dispozici – vzrušivost. Emocionalita především určuje dynamiku prožívání, tedy délku jeho trvání, hloubku prožití, častost a v neposlední řadě také stálost a přiměřenost emocionálního prožívání. Podle Nakonečného jde především o citlivost, hloubku prožívání, častost, stálost emocí a přiměřenost emočních reakcí dané situaci (Nakonečný, 1993, 73). Za vznik emocionality jako takové, je zodpovědná limbická soustava organismu. Tvoří se na základě tří složek. Jsou jimi podnět,

fyziologická odezva organismu a neuronální mozkový vjem zajišťující vědomí prožitku (Koudela, 2009).

Emoce mohou působit příjemně nebo negativně. Z hlediska evoluce lze konstatovat, že příjemné působení emocí mělo za úkol aktivně vyhledávat a opakovaně prožívat tyto emoce a působit tím kladně na organismus. V případě negativních emocí se těmto zdrojům bránit a naopak zachovávat ty emoce, které jsou pro organismus prospěšné a libé. Jejich funkci definoval K. Schneider (1990, in Nakonečný, 2003, 177) jako „*geneticky zakotvené postoje k situacím živé bytosti v daném prostředí... tím může být zajišťováno, že budou chtěny životně důležité cíle a že škodlivé okolnosti budou odmítány s větší flexibilitou, než to umožňovala ztuhlá spojení podnět – reakce.*“

„*Každý jedinec přichází na svět s vrozenými emocionálními reakcemi, které se však projevují v rámci časové posloupnosti. Těmito reakcemi jsou radost, smutek, strach, hněv, překvapení, hnus (reakce na „nechutné“), úzkost, starost, žárlivost, rozpačitost, naděje, zklamání, vina a škodolibost*“ (Nakonečný, 2003, 186).

„*Mezi základní kladné emoce patří zejména radost, spokojenost se svým dosavadním životem a láska. Záporné emoce tvoří pocity jako smutek, strach a nenávisť*“ (Švancara, 2003, 24-25).

PŘEHLED CITOVÉHO VÝVOJE

Emocionalita se stejně jako lidská zralost v postupu času vyvíjí. Zde uvádíme výčet jednotlivých období spolu s nejčastěji se objevujícími biologickými proměnami podle Šámalové (2011).

Tabulka 1: Citový vývoj

NOVOROZENECKÉ OBDOBÍ	difúzní emoční projevy, celkové vzrušení dítěte, negativní ladění (převažuje), výraz emocí, motorika celého těla (komplex oživení)
KOJENECKÉ OBDOBÍ	cíty mají dominantní postavení, vznik pocitu libosti a nelibosti (do 3. měsíců), diferenciacie citů, přesun ke kladným náladám
BATOLECÍ OBDOBÍ	pokračuje diferenciacie citů (žárlivost, něžnost apod.), výrazovost emocí (patrné v chování), vysoká labilita, velká senzitivita emocí, excitabilita, afektivní výbuchy, negativismus (rozvoj sebevědomí), egocentrismus

PŘEDŠKOLNÍ OBDOBÍ	socializace citů (vznik „vyšších“ citů - mravních, estetických apod.), pokračuje diferenciací, labilita nálad, pokusy o potlačení efektivity, zvýšený sebecit, citlivost na pochvalu, sugestibilita, rozvoj citů prostřednictvím her, pohádek
MLADŠÍ ŠKOLNÍ VĚK	růst sebeuvědomování vlastních prožitků, dobrá nálada (citový optimismus), stabilizace a vyrovnanost citů, ubývání egocentrismu, tendence k extroverzi, ubývání afektivity (snaha potlačovat projevy emocí), vývoj vyšších citů
PREPUBESCENCE	dráždivost a labilita citů, převaha dysforických nálad, labilita sebepojetí (sklon ke komplexům), diferenciací citů, citová zranitelnost (malá odolnost vůči negativním podnětům), citová ambivalence
PUBESCENCE	tendence k introverzi, citová přecitlivělost, sklon k depresivním stavům (citový pesimismus), labilita sebepojetí (sebehodnocení, sebecitu), rozvoj sociálních citů (přátelství, vztah k opačnému pohlaví), ambivalence citů, negativismus, vzdor, citová nezralost, intenzita citů, značná excitabilita a neschopnost ovládat citové reakce
ADOLESCENCE	stabilita citů, uvědomělost citových prožitků, počátky citové zralosti, ubývá citová bezprostřednost, rozvoj intimních sociálních vztahů, citový optimismus, autoregulace a sebevýchova směrem k citovým reakcím;
DOSPĚLOST	citová zralost, stabilita citů, uvědomělost citových prožitků, diferenciací a integrace citů, vědomé ovládání citových projevů (vliv konvencí a norem), menší vzrušivost, excitabilita
STÁŘÍ	egocentrismus (zúžení zájmu na sebe sama), introverze (uzavírání se), malá bezprostřednost citových reakcí (ovládání projevů), snížení intenzity citů, pomalost emočních reakcí, malá vzrušivost (až netečnost), malá frustrační tolerance

1.3.3 JÁSTVÍ, VĚDOMÍ JÁ

Vědomí já prochází postupným vývojem v interakci jedince se světem, jehož počátky nalezneme spolu s vývojem psychických vlastností jedince v novorozeneckém období. Vývoj sebepojetí lze datovat k třetímu roku, kdy je dítě schopno rozlišit sebepojetí ve vztahu „já-ty“ a „osoby-předměty“. Dítě se nejprve naučí odlišovat od okolí své tělo. Tento fenomén se nazývá „*tělové já*“. Na základě informací z již vyvinutých receptorů vnitřních orgánů a smyslů je jedinec schopen vnímat své tělo čichem, zrakem a hmatem, čímž vzniká **vnitřní obraz** sebe sama.

„V dospělosti je to významný aspekt osobnosti, neboť zahrnuje představy o vlastním těle (je krásné nebo méně krásné) a jeho částech (mám silné paže) a určité vitální pocity (síly, svěžesti nebo naopak slabosti a sešlosti)“ (Nakonečný, 1993, 28). Dalším stupněm vývoje je „*sociální já*“. Toto vědomí je typické tím, že je jedinec schopen zcela s určitostí odlišit své bytí jako zcela jedinečné. Je si vědom, že je individuální a odlišen od ostatních a označuje sebe samo zájmenem „já“. Do této doby o sobě jedinci hovoří ve 3. pádě. Jako jedinečným a podstatným pomocníkem, jak tohoto stupně dosáhnout, je řeč. Hlavní funkcí řeči je poznávací a sdělovací funkce, která dovoluje sdělit své myšlenky a pocity. To umožňuje posilovat svou osobnost v rámci interakce s ostatními jedinci a uvědomovat si tak svou jedinečnost. Vývoj a reorganizace hodnotového žebříčku jedince je podmínkou pro úspěšné včlenění se do společnosti jako socializovaná bytost. C. G. Rogers rozlišil dvojí hodnotovou orientaci (Rogers, in Nakonečný, 1993, 30). V prvním případě hovoříme o biologicky podmíněných hodnotách (operativních). Mezi biologické hodnoty patří především ty, které umožňují lepší fungování organismu. Signalizují, co je pro dítě příjemné a co nikoliv. Z hlediska vývojové psychologie se jedná o sebezáchovné tendence a jsou vrozené. Druhými hodnotovými objekty jsou požadavky společnosti na určité kulturní chování neboli hodnoty uznávané. Tím se rozumí slušné a zdvořilé chování, uznávání norem společnosti.

„Tento hodnotový systém dítě musí zaměnit za méně příjemný, a jak vystihuje Rogers, za strnulejší, nejistý a neúčinný přístup k hodnotám, neboť mnoho věcí, které dítě vnímá jako příjemné, neodpovídají správnosti chování ze společenského hlediska. Dítě přebírá hodnoty a normy chování od svých rodičů. Ztrácí proto jistotu pro své chování a stává se na rodičích závislý, zejména proto, že se stávají dítěti zdrojem jistoty nebo nejistoty. Tedy pocitů, které jsou ekvivalentem pudu sebezáchovy“ (Rogers, in Nakonečný, 1993, 31).

Erikson (in Balcar, 1983, 158-159) stanovil vývojová stádia jáství, jež jsou i dnes velmi aktuální a širokou veřejností i odborníky akceptované. Koncepti vývojových stádií započal v období batolecím, které definoval slovy „*jsem to, co mohu svobodně dělat*“. Zdůrazněna je touha dítěte poznat svou vlastní identitu, poznat kdo vlastně jsem a jako individualita také objevovat svět a to svobodně a bez kontroly rodičů.

Předškolní věk je pojat jako „*jsem to, co učiním*“. Předškolní děti jsou zvědavé, mají zájem poznat své okolí a setkávají se poprvé s důvěrou, vloženou jim rodiči, kdy se mohou samy poprvé podívat ven před dům, jít s kamarády na dětské hřiště či zahradu. Tato důvěra přináší i jistou odpovědnost dítěte, kdy je pouze na něm, jak se bude chovat a co bude činit.

O školním období hovoříme jako „*jsem to, co dovedu*“. V tomto období je kladen důraz především na to, aby jedinec pojal nové informace, dovednosti a zkušenosti nezbytné pro plnou socializaci jedince a jeho uplatnění ve společnosti.

Období dospívání je pro jedince složitým obdobím. Nastává nová životní kapitola a Erikson toto období pojal slovy „*jsem to, čemu věřím*“.

Období mladé dospělosti, které je zaměřené na vyhledání životní partnerky a případné založení rodiny, je charakteristické sebepojetím jako „*jsem to, co miluji*“. Ve středních letech by měl být člověk již ustálený ve svých názorech a jednáních. Takový člověk si je vědom krom jiného také toho, že je třeba pouze nebrat, ale také dávat a být pro druhé oporou. Zejména v rodině je tato vlastnost nepostradatelná. Období je definováno jako „*jsem to, co poskytuji*“.

Na závěr Ericson uvedl poslední stádium, kterým se lidský jedinec může stát. Období zralosti je charakteristické osobní moudrostí a touze zanechat po sobě na Zemi nějaké stopy, neboli „*Jsem to, co po mně zůstane*“.

Sebepoznání je pro osobnost každého jedince nesmírně důležitým a cenným prvkem. P. Říčan jej charakterizuje jako mapu světa. Světa uvnitř nás. Do této mapy jedinec nahlíží vždy, kdykoliv se rozhoduje na křižovatce svého života, usiluje o nejhlubší filosofické poznání a zároveň jsou v této mapě ukryty orientační značky jeho okolí. U zdravého jedince jsou v ní zachycena a bohatě zakreslena místa týkající se jeho životních cílů a motivů, nebezpečná místa a naopak místa, kde se jedinec cítí v bezpečí. Psychicky nemocný člověk má tuto „*osobní mapu*“ uspořádanou zcela opačně a místa, kde je bezpečí, má označena jako hrozící nebezpečí (Říčan, 1972).

2 ZRALOST OSOBNOSTI

Lidská osobnost se stále vyvíjí. Získáváme nové zkušenosti, pohledy na svět a lidský organismus biologicky zraje. Procesem zrání prochází také osobnost. Zrání probíhá v přesně stanovém pořadí kroků a je téměř u všech lidí stejná. Je tedy geneticky podmíněná. Základním předpokladem zralé osobnosti je vyvinutá centrální nervová a hormonální soustava. Jung tvrdil (in Chrz, 2011), že pro dosažení úplné zralosti je zapotřebí, aby se jedinec vypořádal se „svou druhou stranou“. Tak nazývá autor nevědomí, kam se ve svém vědeckém sebereflexivním zkoumání sám ubíral a aktivní imaginací (introspekce, živé představy mysli) šel k individualizaci své osoby. Tento proces byl chápán jako znovunalezení duše.

Etologové v minulosti zjistili výskyt kritických období v životě mláďat (včetně dětí), kdy každý nesprávný zásah do vývoje jedince, sebou přináší zákonitou změnu podoby dalšího vývoje. Tato změna je ve většině případů negativní. Nejznámějším příkladem tohoto negativního procesu je případ Vlčích dětí. „*V tomto případě vedl nedostatek podněcování smyslového vnímání, lidské řeči a raného připoutání k dospělému jedinci, k desocializaci těchto dvou dětí*“ (Balcar, 1983, 32-33). V takových případech je pravděpodobnost úspěšné resocializace velmi nízká.

Definovat zralost osobnosti je velmi složité. Neexistuje jednotná definice, jež by vystihovala její podstatu. Stejně tak problematické je i její měření. Zajímavý názor přinesli Kožnar a Štúr, kteří dávají do souvislosti emoční zralost spolu s osobní zralostí. Jako příklad zralého jedince uvádějí rodiče. Naopak dítě plně závislé na výchově rodičů a emocionálně nevyvinuté je typické svou nezralostí (Kožnar&Štúr, in Šimíčková-Čížková, 2004). Podobně jako předcházející definice uvádí i Langmeier a Krejčířová (1998, in Vrtělová, 2007), že člověk je považován za zralého, pokud přejímá plnou osobní a občanskou odpovědnost po dokončení dospívání. Musí se ovšem stát ekonomicky nezávislý na rodičích, udržovat pozitivní vztahy se svým životním partnerem a přijmout výchovné úkoly ve své rodině. Uvedení autoři sepsali výčet očekávaných vlastností, které by měli být standardem pro obecně pojímanou plně zralou osobnost:

- schopnost vykonat přiměřené množství práce každý den, aniž by byl nadměrně unaven, jedinec je schopen rozeznat užitečnost vlastní práce;
- schopnost udržovat dlouhodobá přátelství k několika blízkým přátelům;
- dispozice zdravé sebedůvěry;

- umění jednat s každým člověkem s náležitými ohledy a bez předsudků;
- schopnost přijímat a prokazovat lásku svým bližním;
- potenciál zvyšovat svůj zájem o blaho ostatních členů společnosti;
- snaha o zlepšení životní úrovně své vlastní a rodiny, aniž by tak činil na úkor jiných členů společnosti;
- spolehlivost, otevřenost myslí, ochota zlepšovat sebe sama a dosáhnout životní moudrosti;
- zájem o předání získaných životních zkušeností mladší generaci.

Pavel Říčan uvedl obdobný výčet charakteristických rysů pro zralého jedince podobně jako Krejčířová s Langmeierem (in Vrtělová, 2007).

V pracovním životě by měl dospělý jedinec konat produktivní práci, jejíž smysl chápe a vykonává práci bez větších výkyvů a absencí. Měl by příkladně spolupracovat se svými kolegy, poskytovat rady a pomocnou ruku, být nekonfliktní vůči ostatním, vést nezkušené a sám se podřizovat autoritě. V osobním životě musí být zralý jedinec schopen samostatně hospodařit se svým majetkem a řádně plnit své povinnosti a platit pohledávky. Takovýto jedinec by měl mít osvojená pravidla asertivního jednání, tedy vyhnout se impulzivnímu chování, a prosazovat svou vůli vhodnými způsoby. Do budoucnosti má vytyčené realistické plány, které odpovídají jeho hlubším zájmům. Bydlí samostatně; není-li to možné, má alespoň jasně ohraničený vlastní prostor ve společném bytě. Svůj volný čas je schopen trávit sám, má však jednoho nebo více blízkých přátel, kteří stojí o jeho společnost. Dále je schopen stýkat se s příslušníky druhého pohlaví, bez přílišných zábran a plachosti, poskytovat i přijímat lásku a něhu. Má výraznou tendenci k dlouhodobému vztahu, citově silnějšímu, než je vztah k rodičům a v neposlední řadě cílevědomě rozšiřuje svou orientaci v prostředí, v němž žije a pracuje. Velmi důležitý posun v této problematice přinesli vědci Allport a Maslow (Simčák, 2011).

Gordon Allport (1961, in Simčák, 2011) vnímá zralost jako cestu od sebestřednosti k rozšiřování a identifikaci sebe sama a svým zájmům. Není proto známkou zralosti poddávání se zájmům ostatních ve větší míře. Dále je důležitým aspektem schopnost intimity a soucit. Obecné pravidlo říká, že nezralá osobnost chce být více milována, než milovat. Schopnost odolávat frustraci, řídit svůj čas a umět plánovat, jistě také musí patřit mezi rozhodovací aspekty. Zralá osobnost je schopna žít se svými emocionálními

stavy, aniž by se s nimi neztotožňovala (např. pocit studu za své emoce). Ve shrnutí jde tedy zejména o SEBEKONTROLU a smysl pro míru.

Abraham Maslow (1968, in Simčák, 2011), jeden z nejznámějších amerických psychologů poukazoval na několik aspektů zralé osobnosti. Je potřeba soukromí a odstupu od ostatních. Následuje autonomie, asertivní jednání (sebekázeň, rozhodnost a odpovědnost) a velice důležitý aspekt je smysl pro humor. Nejde však o degradaci ostatních, jakkoliv se to v dnešní době může zdát normální. Maslow také uvedl velmi zajímavý dodatek, sice zralá osobnost oplývá schopností zapomenout na své osobní zájmy a překonávat hranice já.

V knize Psychologie od Atkinsonové a kol. (2003, 472) se setkáváme s následujícím výčtem osobnostních vlastností charakterizujících seberealizujícího jedince:

- Účinné vnímání reality a schopnost tolerovat nejistotu,
- Akceptace sebe a druhých lidí (NE xenofobie, rasismus),
- Spontánnost v myšlení i v chování,
- Zaměření spíše na problém než na sebe,
- smysl pro humor,
- Vysoká tvořivost,
- Odolnost vůči vlivu kultury bez účelové nekonvenčnosti,
- Starost o blaho lidstva,
- Schopnost hlubokého uvědomění základních životních zkušeností,
- Hluboké, uspokojující interpersonální vztahy, spíše s několika lidmi než s větším množstvím lidí,
- Schopnost pohlížet na život z objektivního hlediska.

Velký psychologický slovník (Hartl & Hartlová, 2010, 378) uvádí následující znaky, související s naší problematikou **osobnost zralá** (*mature personality*): „*osobnost, pro niž jsou charakteristické zejména tyto schopnosti: vyjadřovat vlastní pocity, myšlenky, přání a potřeby, v případě potřeby odkládat uspokojení, ovládat negativní pocity a impulzivní jednání, naslouchat pocitům a potřebám druhých, vyjednávat a řešit problémy, v zásadě důvěřovat druhým, neškodit sobě ani druhým, přijímat kritiku bez nadměrných pocitů viny a ztráty sebeúcty, učit se z vlastních zkušeností i zkušeností druhých*“

Ještě zajímavěji je vysvětlen samotný pojem **zralosti**: „*k důležitým psychologickým znakům zralého člověka patří vymanění se z kontroly rodiny, volba zaměstnání, vytvoření*

sexuálních vztahů, schopnost využívat volný čas, ztotožnění se s vlastním já a ujasnění si názoru na svět“ (Hartl & Hartlová, 2010).

Z výše uvedeného lze předpokládat, že zralý jedinec má předpoklad být kvalitním rodičem, partnerem, přítelem a zaměstnancem. Tohoto ideálního stavu nemohou dosáhnout všichni jedinci, neboť se zde vyskytují činitelé, kteří jsou v rozporu s dosažením zralosti. Mezi tyto činitele lze zahrnout duševní nemoci, které jsou zpravidla vůlí neovlivnitelné. J. Prokůpek (1972, in Simčák, 2011) definuje duševní zdraví jako *„stav, kdy všechny duševní pochody probíhají optimálním způsobem, harmonicky, umožňují správně odrážet zevní realitu, přiměřeně a pohotově reagovat na všechny podněty a řešit běžné i nenadálé úkoly, stále se zdokonalovat a mít pocit uspokojení ze své činnosti. To předpokládá optimální funkci centrálního nervového systému i celého organismu.“*

3 CHARAKTER

Pojem charakter pochází z řečtiny a znamená rytinu nebo vryp. Vryp značí nějakou změnu, ke které došlo v průběhu času a kterou je předmět poznamenán na dlouhou dobu. Lidský charakter není vrozený, ale je utvářen v průběhu života zejména učením. Charakter se užívá v běžné praxi v souvislosti s etickými normami a jejich dodržováním. Bezcharakterní člověk je ten, kdo se chová v rozporu s dobrými mravy apod. Psychologické pojetí charakteru však označuje povahové jádro osobnosti a soubor individuálních zvláštností, které jsou pro člověka příznačné a vtiskují ráz celému jeho chování. Tyto vlastnosti vyjadřují chování a vztah člověka k sobě samému, ke společnosti, k práci a přírodě. Na základě znalostí těchto dispozic, lze předpovídat budoucí chování zkoumaného jedince (Kohoutek, 2008).

Jako jednu z nejvýznamnějších teorií k objasnění rozdílů mezi osobností a charakterem zveřejnil Allport v roce (1961, in Nakonečný, 1993, 215), kdy charakter definuje jako „*osobnost s určováním její hodnoty a osobnost jako charakter bez určování její hodnoty: charakter je zhodnocená osobnost*“.

Charakter považujeme za složku, součást, morální jádro psychiky a osobnosti, jehož podstatou je svědomí, neboli internalizované morální řízení individuálního chování (Kohoutek, 2008). Eysenck (1970, in Nakonečný, 1993, 216) chápal charakter jako „*určitý systém zabraňující nežádoucím projevům pocházejících z pudů. Tyto pudy mohou být chápány z principu reality (je to nebezpečné...), nebo obrazu osobní morálky*“. Podle A. Gahlena (1956, in Nakonečný, 1993, 217) lze z hlediska behavioristického na charakter hledět jako na „*pojmem, vyjadřující stabilní zvyky a sklony, v nichž se projevuje tendence člověka dávat přednost určitým obsahům před jinými, která byla vypěstována výchovou*“. Tato definice tedy potvrzuje, že je charakter vytvářen učením v rodině, ve škole a v interakci s okolím.

3.1 CHARAKTER A MORÁLKA

Morálka každého jednotlivce neboli jeho vztah k etickým a společenským normám bývá s charakterem často úzce spojována. Tato asociace je z psychologického hlediska složitější a ne zcela správná. Morálka je pouze nepatrná část celého charakteru a nelze tyto dva pojmy ztotožňovat. J. Aronfreed (1968, in Nakonečný 1993, 224) tvrdí, že „*podstatou*

morálního charakteru je na sebereflexi založené svědomí neboli internalizované morální řízení individuálního chování. Svědomí lze označit za systém těch funkcí, které upozorňují člověka na své vlastní jednání, které je však v rozporu s jeho morálním přesvědčením. Tento „systém“, nebo jak jej nazvat, užívá ke svému působení emocionální pocity viny a studu“.

Dvojí rozlišení morálního vývoje učinil Jean Piaget (1997), který popisuje heteronomní a autonomní stupeň. Heteronomní stupeň morálky se vyznačuje zejména přejímáním norem od ostatních lidí, jako jsou rodiče, příbuzní či sourozenci. V případě autonomního stádia je dítě schopno vytvářet si vlastní názory a pracuje s již získanými poznatky o morálních pravidlech, které získal v heteronomním stádiu. Autonomní stupeň je dále posilován odměnami za vhodné a trestán za nevhodné mravní chování. Na základě tohoto Piagetovo dělení stádií, rozpracoval americký psycholog Lawrence Kohlberg (1981, in Balcar, 1983) složitější systém pro určení stupně morálky. Kohlberg vytvořil tři úrovně a 6 stupňů morální zralosti. Každá úroveň má dva stupně. Následující dělení bude citováno dle Balcara (1983, 87):

I. Premorální úroveň

- a. *Morálka daná trestem* (řídí se tím, co umožní vyhnout se trestu)
- b. *Naivní účelový hédonismus* (řídí se tím, co se nevyplácí či bude příznivě oplaceno)

II. Morálka konvenčně vyplývající z role

- a. *Morálka „poslušného dítěte“ daná zachováním dobrých vztahů a chválením druhých* (řídí se tím, co nevyvolá odsouzení druhými)
- b. *Morálka daná autoritou* (řídí se tím, co nevyvolá odsouzení oprávněnou autoritou a z něj vyplývající viny)

III. Morálka osobně přijatých zásad

- a. *Morálka daná úmluvou, právy jednotlivce a demokraticky přijatým zákonem* (řídí se tím, co získá uznání od nestranného pozorovatele z hlediska společenského prospěchu)
- b. *Morálka daná jedinečnými zásadami vlastního svědomí* (řídí se tím, co nevyvolá sebeodsouzení).

Na základě výsledků výzkumů přiřadil Kohlberg k jednotlivým úrovním odpovídající věk jednotlivce. První úroveň vrcholí kolem 7. roku věku. Druhá úroveň ve věku 13 let, kdy je pro dítě důležité, aby si uchoval dobrý obraz v očích druhých, a podle toho také usměrňuje své jednání. Poslední třetí stádium nastává zhruba po 16. roce života, ale dle výzkumů Kohlberga dosahovalo nejvyššího stupně (*Morálka daná jedinečnými zásadami vlastního svědomí*) pouze 10% jedinců starších 16 let, jak poznamenává Balcar (Kohlberg, 1981, in Balcar, 1983).

4 POMÁHAJÍCÍ PROFESE

Jak samotný název naznačuje, jedná se o obecné pojmenování těch profesí, které nějakým způsobem pomáhají lidem. Takových profesí je mnoho a všechny mají své nezastupitelné místo a pro lidi v nouzové situaci jsou nenahraditelným spojencem. *„Zástupce pomáhajících profesí má ve svém vztahu ke klientovi či pacientovi vytvořit atmosféru, která mu umožní osobnostní růst a vytvoření příznivějšího sebepojetí. Předpoklad vytvoření takové atmosféry leží ve snoubení tří vlastností, které by měl projevovat terapeut nebo obecněji zástupce pomáhající profese ve vztahu ke klientovi. Jde o to být autentický, akceptující a empatický.“* (Simčák, 2011).

Hartl a Hartlová ve svém Slovníku psychologických pojmů uvedli, že se jedná o *„souhrnný název pro veškeré profese, jejichž teorie, výzkum a praxe se zaměřují na pomoc druhým, identifikaci a řešení jejich problémů a na získávání nových poznatků o člověku a jeho podmínkách k životu tak, aby pomoc mohla být účinnější; patří sem lékaři, zvl. psychiatři, psychologové, sociální pracovníci, speciální pedagogové; šířeji i fyzioterapeuti, apod.“* (Hartl&Hartlová, 2000, 185). Pro účely této práce je třeba vyzdvihnout jednu specifickou profesi, kterou vyhledává jen úzká část obyvatelstva. Především ta část obyvatel, kterým byla na základě rozhodnutí soudu vzata svoboda, a ocitli se ve vězeňském zařízení.

4.1 SPECIFIKA POMÁHAJÍCÍ PROFESE VE VĚZEŇSTVÍ

K 24. 4. 2015 bylo v České republice vězněno 19 697 lidí (získáno z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/rychla-fakta/>). Tak velký počet vězňů by v budoucnu mohl způsobit negativní dopad na společnost po propuštění vězňů. Aby tento přechod do společnosti byl co nejsnazší pro sociální situaci naší země (nezaměstnanost, zvýšení kriminality) a také pro vězně samotné, je třeba na ně ve výkonu trestu působit výchovným přístupem. Příslušníci vězeňské služby však těmto požadavkům nemohou vyhovět. Jejich úkolem je zejména zajistit výkon vazby, trestu odnětí svobody, střežit věznice, detenční ústavy a v neposlední řadě provádí eskorty vězněných osob.

Pro účely nápravného působení pracují ve věznici psychologové, speciální pedagogové, vychovatelé a sociální pracovníci, kteří se vězněným osobám věnují. Každá z těchto profesí má vytčené úkoly a cíle a současně se tak doplňují. Zacházení s vězni je

definováno jako „soubor aktivit vězeňských pracovníků aplikovaný s cílem motivovat vězně (poskytovat mu společensky hodnotné a osobně přitažlivé výzvy) k práci na sobě samém a tím pomáhat zvyšovat jeho šance na život v zákonosti po propuštění z vězení a na reintegraci do demokratické společnosti.“ (Hála, 2005).

V rámci této práce budeme věnovat největší pozornost právě vězeňskému vychovateli. Jde o profesi, která má pro nápravu vězně klíčový význam. Spolu se speciálním pedagogem sestavuje program zacházení, upravený přesně podle individuálních potřeb každého vězně. Tento program zacházení intenzivně působí na rozvíjení své vlastní osoby, posiluje tendence k osvojení si společensky přijatelných norem a působí tak korekčně. Nechybí ani sportovní vyžití, kde se utvrzuje kolektivní rozhodování a spolupráce, popř. pracovní aktivity směřující ke zlepšení pracovní morálky.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUMNÝ PROBLÉM A CÍL VÝZKUMU

Jak již bylo zmíněno výše, naše společnost se potýká s velkým počtem vězněných osob. Stigmatizace takových jedinců jim bohužel návrat do společnosti nijak neulehčuje. Je tedy pouze na nich, jak se po propuštění z výkonu trestu do společnosti zachovají. K tomu, aby byl tento první krok co nejhladší a aby se zamezilo opakování společensky nepřijatelnému jednání, působí ve věznici vychovatelé. Každá interakce zanechává tváří tvář člověku určitý dojem. Snadno si uděláme o svém protějšku svou představu. V interakci vychovatel X vězeň - musí být vždy ten, kdo má dominantnější postavení právě zaměstnanec věznice a nikoli vězněná osoba. V takové chvíli je třeba disponovat určitými osobnostními vlohami a jistou dávkou zralosti.

Je velmi složité vytvořit ucelený obraz o takto subjektivním pojmu, jakým je osobnostní zralost. Smysl tohoto výzkumu lze nazvat jako určitou sondu do problematiky osobnostní zralosti pracovníků v této profesi. Pro důkladné sledování a shromažďování výsledků by bylo zapotřebí zkoumat každého vězně již od nástupu do výkonu trestu po jeho propuštění. V některých případech tak může představovat výzkum i několik let. My z časové tísně předkládáme omezené informace, které však objektivitu výzkumu nijak nezveličují.

Naším výzkumným problémem je posoudit zralost všech vybraných vychovatelů, interpretovat výsledky a v návaznosti na tyto výsledky provést výzkum vybraných vězněných a to zejména schopnost vést po propuštění z věznice život v rámci norem společnosti. Jeden z ukazatelů takové schopnosti je pracovní nasazení vězně, jež se také stává důležitou proměnnou v našem výzkumu. Převážná část klientů umístěných ve věznici má základní vzdělání. Porovnáme tedy pracovní morálku osob s minimálním a vyšším vzděláním. Nakonec nelze opomenout dobu, kterou spolu vychovatel a vězeň působí. Zjistíme tedy, zda mezi nimi nevzniká nápodoba, nebo identifikace.

Cílem této práce se tedy stalo posouzení míry, jakou má vliv zralosti vychovatele na schopnost vězně plnohodnotně žít po propuštění na svobodu a zda panuje korelace mezi zralostí a identifikací mezi naším výzkumným vzorkem. Vyšší míra identifikace je velmi důležitá a nelze ji podceňovat. Pro některého vězně se vychovatel může stát vzorem a takové sociální učení je motivující k řádnému životu. Do budoucna mohou tyto

informace poskytnout místo pro úvahu personalistů nebo manažerů, zda se při výběru zaměstnanců nezaměřit právě i na tuto vlastnost. Může se však také stát odrazovým můstkem pro hlubší výzkum v této oblasti jiným studentem a také nepochybně s jiným výzkumným vzorkem.

6 HYPOTÉZY VÝZKUMU

H1: Míra zralosti vychovatelů se bude pohybovat na úrovni průměrné (v rozsahu 1 standardní odchylky) a vyšší.

H2: Míra zralosti vychovatele bude pozitivně korelovat s mírou připravenosti vězně na propuštění.

H3a: Skupina vězňů s nižším vzděláním bude mít nižší pracovní morálku před výkonem trestu než skupina vězňů s vyšším vzděláním.

H3b: Skupina vězňů s nižším vzděláním bude mít vyšší pracovní morálku po výkonu trestu než skupina vězňů s vyšším vzděláním

H4a: Skupiny vězňů (rozdělení dané vedením určitým vychovatelem) se budou lišit v míře identifikace vězně s vychovatelem.

H4b: Míra identifikace vězně bude korelovat s mírou zralosti vychovatele

7 VÝZKUMNÝ VZOREK

Pro výzkum zralosti osobnosti, bylo vybráno deset vychovatelů, jakožto příslušníků pomáhající profese ve vězeňství. Kritériem pro výběr byla především doba praxe, která měla být delší než 3 roky. Počet mužů a žen koresponduje poměru zaměstnanců ve věznici Příbram. Informace o nich jsou uvedeny v přehledové tabulce.

Tabulka 2: Přehled vychovatelů (probandů)

Proband 1	Žena, 49 let, praxe ve VS 20 roky
Proband 2	Muž, 41 let, praxe ve VS 16 let
Proband 3	Muž, 38 let, praxe ve VS 3 roky
Proband 4	Muž, 60 let, praxe ve VS 20 let
Proband 5	Muž, 26 let, praxe ve VS 5 let
Proband 6	Muž, 28 let, praxe ve VS 4 roky
Proband 7	Muž, 59 let, praxe ve VS 14 let
Proband 8	Muž, 51 let, praxe ve VS 10 let
Proband 9	Žena, 33 let praxe ve VS 3 roky
Proband 10	Muž, 35 let, praxe ve VS 10 let

Složení skupiny: 2 ženy, 8 mužů (odpovídá poměru mužů a žen ve věznici Příbram)

Věkový průměr: 42 let

Průměrná délka praxe ve VS: 10, 4 let

Pro výzkum vězněných osob bylo vybráno deset vězňů, kteří jsou administrativně vedeni pod jednotlivými vychovateli a jsou tak pod jejich vlivem po celou dobu výkonu trestu. Celkem se tedy testování zúčastnilo 100 vězněných osob. Tito vězni jsou ve výkonu trestu alespoň tři roky a podle zprávy psychiatra nevykazují žádné závažné psychické nemoci, které by zásadně ovlivňovaly výsledky dotazníků. Průměrný věk sledovaných vězňů je 32, 9 roků. Základní vzdělání má 57 vězňů, vyučeno je jich 41 a střední školu s maturitou vykonali dva dotázaní.

8 POUŽITÉ METODY

8.1 TEST SPARO

Autorem tohoto testu je Oldřich Mikšík. Test je sestaven z 300 otázek, jejichž odpovědi proband zapisuje do odpovědního archu, kde křížkem označí svůj souhlas či nesouhlas s daným tvrzením. *„Dotazník je používán jako nástroj k diagnostikování struktury a dynamiky bazální autoregulace a integrovanosti vnitřních i vnějších aktivit osobnosti, její psychické odolnosti a úrovně interakcí s reálnými životními kontexty.“* (Marková, 2009, 37).

Respondenti byli na testování zváni jednotlivě, aby časová náročnost k vyplnění testů nebyla přítěží na úkor fungování věznice. Testování probíhalo v klidném prostředí ve vyčleněné místnosti v areálu věznice Příbram. Vyhodnocování provedl psycholog PhDr. Jirásek a Mgr. Schrödllová.

Pro naši potřebu jsme vyčlenili relevantní škály jednotlivých dimenzí tak, aby byly v kontextu s obecně platnými teoriemi o osobnostní zralosti. Uvádíme výčet vybraných dimenzí. Jejich podrobné vysvětlení je uvedeno v příloze této práce. Při výčtu vycházíme z elektronické příručky pro testovací soubory DIAROS, jejíž součástí je i testovací soubor SPARO (získáno z <http://www.diaros.hyperlink.cz/Sparo.htm>).

Tabulka 3: Testovací dimenze testu SPARO

Dimenze N	Dimenze I	Dimenze V	Dimenze K	Dimenze P
VZ-vztahovačnost	UR-účinná kapacita rozumu	KN-konformita	LO-lehkomyslnost	US-sebejistota
AN-anomálie osobnosti	RR-resistence vůči rušivým vlivům		FC-frustrovanost	NS-sebeprosazování

8.2 DOTAZNÍKOVÁ METODA

Pro výzkum vězňených osob jsem sestavil dotazník o třiceti bodech a pěti zkoumaných oblastech. První oblast je zaměřená na samotného vězně. Zkoumá se věk, dosažené vzdělání a za jaký TČ (dále jen „TČ“) je vězeň odsouzen. Druhý blok zkoumá reakci na praktické otázky. Ve výsledku zjišťujeme míru morální odpovědnosti. Třetí blok zkoumá rodinné zázemí a celkové vztahy v rodině. Čtvrtý blok je zaměřen na pracovní morálku a možnost pracovat po skončení trestu odnětí svobody. Poslední blok je tvořen otázkami zkoumající vztahy mezi vychovateli a vězni. Jde o pokus zjistit, zda se mezi nimi netvoří určité pouto, zda se vězni se svými vychovateli neztotožňují.

V tomto testu je použita k přesnějšímu diagnostikování stavu věci **sebeuposuzovací škála** o deseti bodech. Nultý bod je nejnižší možná hodnota udávané skutečnosti. V praxi jej lze vysvětlit například na rodinných vztazích. Nultý bod představuje zprerhané rodinné vztahy v plné míře. Není udržován žádný styk s rodinou. V opačné situaci, tedy v bodě 10, jsou vztahy na velmi dobré úrovni, funguje stálá a častá korespondence, hovory a návštěvy jsou v maximální možné míře uplatňovány. Vězeň si sám na stupnici označí hodnotu jeho vztahu. My tím získáváme úplnější informace.

9 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ HYPOTÉZ A JEJICH STATISTICKÉ OVĚŘENÍ

Data testovacího souboru SPARO byla počítačově vyhodnocena a získali jsme základní data. V první tabulce uvádíme výsledky jednotlivých dimenzí v Z (ref) skórech. Tento výsledek poukazuje na osobnostní zralost vychovatelů při odchylce měření +/-1. Z výsledků je patrné, že všichni respondenti uspěli. Pouze vychovatel 1 je na hranici odchylky se skórem **-0,905**. Průměr Z skóru byl využit pro ověření hypotézy H1.

Tabulka 4: Celková zralost vychovatelů, výsledky SPARO (Z skor)

Z (ref)	L	VZ	AN	UR	RR	KN	LO	FC	US	NS	PRŮMĚR
Vychovatel 1	-0,35	0	1,8	-1,21	-1,89	-1,04	-0,89	-1,19	-2,16	-2,12	-0,905
Vychovatel2	1,88	0,76	0,32	1,04	-0,75	0,94	1,54	-1,59	0,5	0,95	0,559
Vychovatel 3	-0,35	0,38	-0,65	0,43	0,85	-1,7	0,13	-0,79	0,5	0,44	-0,076
Vychovatel4	-0,6	0,38	0,33	-1,08	0,06	1,61	-1,27	1,72	-0,28	0,67	0,154
Vychovatel5	-0,06	1,73	-0,2	1,75	-0,07	0,28	1,71	0,4	1,73	-0,07	0,72
Vychovatel6	-0,85	-1,51	-0,65	1,34	0,81	-1,92	0,6	0,37	0,89	1,17	0,025
Vychovatel7	-0,35	-1,62	-0,57	-0,35	0,62	0,27	0,55	0	0,63	0,44	-0,038
Vychovatel8	0,88	1,51	-0,75	0,13	0,62	0,94	0,6	0,79	0,89	-0,07	0,554
Vychovatel9	-0,6	-0,76	0,05	-0,78	0,62	0,28	-0,8	0,79	-1,84	0,44	-0,26
Vychovatel10	0,96	1,6	2,09	-1,08	-1,24	-0,15	-0,8	0,04	-0,67	-1,49	-0,074

Tabulka 5: Celková zralost vychovatelů, výsledky SPARO (HS skór)

HS	L	VZ	AN	UR	RR	KN	LO	FC	US	NS	SOUČET
Vychovatel1	3	5	9	8	4	8	10	4	4	4	59
Vychovatel2	12	7	8	16	9	11	15	3	15	10	106
Vychovatel 3	3	4	4	14	16	7	12	9	15	9	93
Vychovatel4	2	6	13	9	13	14	9	13	13	10	102
Vychovatel5	4	11	11	20	12	10	17	8	20	8	121
Vychovatel6	1	1	4	17	16	4	13	9	16	11	92
Vychovatel7	3	2	20	12	15	10	14	7	16	9	108
Vychovatel8	8	9	7	13	15	11	13	9	16	8	109
Vychovatel9	2	3	18	10	15	10	10	9	9	9	95
Vychovatel10	8	12	9	9	7	9	10	8	12	5	89

Hrubé skóry jsou bodovým ohodnocením jednotlivých odpovědí v testovacím souboru, které jsou za využití statistických programů schopné vyvodit relevantní výsledky k námi sledovaným výzkumným cílům. Součet hrubých skóru byl použit pro řešení hypotéz H2 a H4.

H1: Míra zralosti vychovatelů se bude pohybovat na úrovni průměrné a vyšší

Tabulka 6: Skór zralosti vychovatelů

ID	průměr Z
vychovatel 1	-0,905
vychovatel 2	0,559
vychovatel 3	-0,076
vychovatel 4	0,154
vychovatel 5	0,72
vychovatel 6	0,025
vychovatel 7	-0,038
vychovatel 8	0,554
vychovatel 9	-0,26
vychovatel 10	-0,074

Hypotézu H1 **PŘIJÍMÁME**, ale pouze na základě úvahy z tabulky: hodnoty Z skóre zralosti (průměr za všechny škály) se u všech vychovatelů pohybuje v intervalu 1 až -1, tedy v rozsahu jedné standardní odchylky, která je interval průměru.

H2: Míra zralosti vychovatele bude pozitivně korelovat s mírou připravenosti vězně na propuštění

Tabulka 7: Korelace zralosti vychovatele s připraveností vězně na návrat do společnosti

PROMĚNNÁ	Spearmanovy korelace (vězni a vychovatelé - data)				
	ChD vynechány párově				
Označené korelace jsou významné na hl. p <,05000					
	pracovní morálka před	pracovní morálka po	připravenost k propuštění	identifikace s vychovatelem	zralost vychovatele
pracovní morálka před	1,000000	0,870717	0,197361	0,206794	0,454409
pracovní morálka po	0,870717	1,000000	0,206673	0,097726	0,313012
připravenost k propuštění	0,197361	0,206673	1,000000	0,213116	0,080328
identifikace s vychovatelem	0,206794	0,097726	0,213116	1,000000	0,530377
zralost vychovatele	0,454409	0,313012	0,080328	0,530377	1,000000

Hypotézu H2 **ZAMÍTÁME**, protože mezi proměnnými se nenachází statisticky významná korelace.

H3a: Skupina vězňů s nižším vzděláním bude mít nižší pracovní morálku před výkonem trestu než skupina vězňů s vyšším vzděláním.

Tabulka 8: Mann-Whitneyův U Test; Pracovní morálka v závislosti na vzdělání

PROMĚNNÁ	Mann-Whitneyův U Test (w/ oprava na spojitost) (vězni a vychovatelé - data)									
	Dle proměn. vzdělání									
Označené testy jsou významné na hladině $p < ,05000$										
	Sčet poř. SOU	Sčet poř. ZS	U	Z	p-hodn.	Z upravené	p-hodn.	N platn. SOU	N platn. ZS	2*1str. přesné p
pracovní morálka před	2841,5	2208,5	555,5	4,661	0,000003	4,695680	0,000003	43	57	0,000001

Hypotézu H3a **PŘIJÍMÁME**, na hladině významnosti p menší než 1%.

H3b: Skupina vězňů s nižším vzděláním bude mít vyšší pracovní morálku po výkonu trestu než skupina vězňů s vyšším vzděláním.

Tabulka 9: Mann-Whitneyův U Test; pracovní morálka závislá na vzdělání

PROMĚNNÁ	Mann-Whitneyův U Test (w/ oprava na spojitost) (vězni a vychovatelé - data)									
	Dle proměn. vzdělání									
Označené testy jsou významné na hladině $p < ,05000$										
	Sčet poř. SOU	Sčet poř. ZS	U	Z	p-hodn.	Z upravené	p-hodn.	N platn. SOU	N platn. ZS	2*1str. přesné p
pracovní morálka po	2831,0	2219,0	566,0	4,588	0,000004	4,63325	0,000004	43	57	0,000002

Hypotézu H3b **ZAMÍTÁME** (skupina s nižším vzděláním má nižší pracovní morálku).

H4a: Skupiny vězňů (rozdělení dané vedením určitým vychovatelem) se budou lišit v míře identifikace vězně s vychovatelem.

Tabulka 10: Kruskal-Wallisova ANOVA; identifikace vězně s vychovatelem

ZÁVISLÁ: IDENTIFIKACE S VYCHOVATELEM	Kruskal-Wallisova ANOVA založ. na poř.; identifikace s vychovatelem (vězni a vychovatelé - data)			
	Nezávislá (grupovací) proměnná : příslušnost k vychovateli			
Kruskal-Wallisův test: $H(9, N=100) = 72,10435$ $p = ,0000$				
	Kód	Počet platných	Součet pořadí	Prům. pořadí
vychovatel 1	1	10	173,5	17,350
vychovatel 2	2	10	839,5	83,950
vychovatel 3	3	10	275,5	27,550
vychovatel 4	4	10	374,0	37,40
vychovatel 5	5	10	793,0	79,30
vychovatel 6	6	10	246,0	24,60
vychovatel 7	7	10	401,0	40,10
vychovatel 8	8	10	626,0	62,60
vychovatel 9	9	10	864,0	86,40
vychovatel 10	10	10	457,50	45,750

Tabulka 11: Mediánový test; identifikace vězně s vychovatelem 1-4

ZÁVISLÁ: IDENTIFIKACE S VYCHOVATELEM	Mediánový test, celk. medián = 4,50000; identifikace s vychovatelem (vězni a vychovatelé - data) Nezávislá (grupovací) proměnná : příslušnost k vychovateli Chi-Kvadr. = 57,60000 sv = 9 p = ,0000				
	vychovatel 1	vychovatel 2	vychovatel 3	vychovatel 4	vychovatel 5
<= Medián: pozorov.	9,00000	0,00000	9,00000	8,00000	0,00000
očekáv.	5,00000	5,00000	5,00000	5,00000	5,00000
poz.-oč.	4,00000	-5,00000	4,00000	3,00000	-5,00000
> Medián: pozorov.	1,00000	10,00000	1,00000	2,00000	10,00000
očekáv.	5,00000	5,00000	5,00000	5,00000	5,00000
poz.-oč.	-4,00000	5,00000	-4,00000	-3,00000	5,00000
Celkem: oček.	10,00000	10,00000	10,00000	10,00000	10,00000

ZÁVISLÁ: IDENTIFIKACE S VYCHOVATELEM	Mediánový test, celk. medián = 4,50000; identifikace s vychovatelem (vězni a vychovatelé - data) Nezávislá (grupovací) proměnná : příslušnost k vychovateli Chi-Kvadr. = 57,60000 sv = 9 p = ,0000					
	vychovatel 6	vychovatel 7	vychovatel 8	vychovatel 9	vychovatel 10	Celkem
<= Medián: pozorov.	8,00000	8,00000	2,00000	0,00000	6,00000	50,0000
očekáv.	5,00000	5,00000	5,00000	5,00000	5,00000	
poz.-oč.	3,00000	3,00000	-3,00000	-5,00000	1,00000	
> Medián: pozorov.	2,00000	2,00000	8,00000	10,00000	4,00000	50,0000
očekáv.	5,00000	5,00000	5,00000	5,00000	5,00000	
poz.-oč.	-3,00000	-3,00000	3,00000	5,00000	-1,00000	
Celkem: oček.	10,00000	10,00000	10,00000	10,00000	10,00000	100,0000

Tabulka 12: Vícenásobné porovnání z' hodnot; identifikace s vychovatelem 1-4

ZÁVISLÁ: IDENTIFIKACE S VYCHOVATELEM	Vícenásobné porovnání z' hodnot; identifikace s vychovatelem (vězni a vychovatelé - data)				
	Nezávislá (grupovací) proměnná : příslušnost k vychovateli Kruskal-Wallisův test: $H(9, N= 100) = 72,10435$ $p = ,0000$				
	vychovatel 1 R:17,350	vychovatel 2 R:83,950	vychovatel 3 R:27,550	vychovatel 4 R:37,400	vychovatel 5 R:79,300
vychovatel 1		5,133212	0,786168	1,545359	4,774812
vychovatel 2	5,133212		4,347044	3,587853	0,358400
vychovatel 3	0,786168	4,347044		0,759191	3,988644
vychovatel 4	1,545359	3,587853	0,759191		3,229453
vychovatel 5	4,774812	0,358400	3,988644	3,229453	
vychovatel 6	0,558796	4,574416	0,227372	0,986563	4,216016
vychovatel 7	1,753462	3,379750	0,967294	0,208103	3,021350
vychovatel 8	3,487655	1,645557	2,701487	1,942296	1,287157
vychovatel 9	5,322046	0,188834	4,535878	3,776687	0,547234
vychovatel 10	2,188937	2,944275	1,402770	0,643578	2,585875

Tabulka 13: Vícenásobné porovnání p hodnot identifikace s vychovatelem

ZÁVISLÁ: IDENTIFIKACE S VYCHOVATELEM	Vícenásobné porovnání p hodnot (oboustr.); identifikace s vychovatelem (vězni a vychovatelé - data)				
	Nezávislá (grupovací) proměnná : příslušnost k vychovateli Kruskal-Wallisův test: $H(9, N=100) = 72,10435$ $p = 0,0000$				
	vychovatel 1 R:17,350	vychovatel 2 R:83,950	vychovatel 3 R:27,550	vychovatel 4 R:37,400	vychovatel 5 R:79,300
vychovatel 1		0,000013	1,000000	1,000000	0,000081
vychovatel 2	0,000013		0,000621	0,015004	1,000000
vychovatel 3	1,000000	0,000621		1,000000	0,002990
vychovatel 4	1,000000	0,015004	1,000000		0,055812
vychovatel 5	0,000081	1,000000	0,002990	0,055812	
vychovatel 6	1,000000	0,000215	1,000000	1,000000	0,001119
vychovatel 7	1,000000	0,032648	1,000000	1,000000	0,113243
vychovatel 8	0,021927	1,000000	0,310635	1,000000	1,000000
vychovatel 9	0,000005	1,000000	0,000258	0,007152	1,000000
vychovatel 10	1,000000	0,145671	1,000000	1,000000	0,437095

ZÁVISLÁ: IDENTIFIKACE S VYCHOVATELEM	Vícenásobné porovnání p hodnot (oboustr.); identifikace s vychovatelem (vězni a vychovatelé - data)				
	Nezávislá (grupovací) proměnná : příslušnost k vychovateli Kruskal-Wallisův test: $H(9, N=100) = 72,10435$ $p = 0,0000$				
	vychovatel 6 R:24,600	vychovatel 7 R:40,100	vychovatel 8 R:62,600	vychovatel 9 R:86,400	vychovatel 10 R:45,750
vychovatel 1	1,000000	1,000000	0,021927	0,000005	1,000000
vychovatel 2	0,000215	0,032648	1,000000	1,000000	0,145671
vychovatel 3	1,000000	1,000000	0,310635	0,000258	1,000000
vychovatel 4	1,000000	1,000000	1,000000	0,007152	1,000000
vychovatel 5	0,001119	0,113243	1,000000	1,000000	0,437095

ZÁVISLÁ: IDENTIFIKACE S VYCHOVATELEM	Vícenásobné porovnání p hodnot (oboustr.); identifikace s vychovatelem (vězni a vychovatelé - data)				
	Nezávislá (grupovací) proměnná : příslušnost k vychovateli Kruskal-Wallisův test: $H(9, N=100) = 72,10435$ $p = ,0000$				
	vychovatel 6 R:24,600	vychovatel 7 R:40,100	vychovatel 8 R:62,600	vychovatel 9 R:86,400	vychovatel 10 R:45,750
vychovatel 6		1,000000	0,153094	0,000086	1,000000
vychovatel 7	1,000000		1,000000	0,016151	1,000000
vychovatel 8	0,153094	1,000000		1,000000	1,000000
vychovatel 9	0,000086	0,016151	1,000000		0,077834
vychovatel 10	1,000000	1,000000	1,000000	0,077834	

Hypotézu H4a **PŘIJÍMÁME**, na hladině významnosti p méně než 1%, tabulka s výsledky post-hoc testu (vícenásobné porovnání p -hodnot) specifikuje rozdíly mezi konkrétními skupinami.

H4b: Míra identifikace vězně bude korelovat s mírou zralosti vychovatele

Tabulka 14: Spearmanovy korelace míry identifikace vězně s vychovatelem

PROMĚNNÁ	Spearmanovy korelace (vězni a vychovatelé - data)				
	ChD vynechány párově				
	Označ. korelace jsou významné na hl. p <,01000				
	pracovní morálka před	pracovní morálka po	Identifikace s vychovatelem	Připravenost k propuštění	zralost vychovatele
pracovní morálka před	1,000000	0,870717	0,206794	0,197361	0,454409
pracovní morálka po	0,870717	1,000000	0,097726	0,206673	0,313012
připravenost k propuštění	0,197361	0,206673	0,213116	1,000000	0,080328
identifikace s vychovatelem	0,206794	0,097726	1,000000	0,213116	0,530377
zralost vychovatele	0,454409	0,313012	0,530377	0,080328	1,000000

Hypotézu H4b **PŘIJÍMÁME**, hodnota korelačního koeficientu je 0.53, a je statisticky významná na p menší než 1%.

DISKUZE

V úvodu praktické části jsme stanovili 6 hypotéz, jejichž zodpovězením jsme získali cenné informace v našem výzkumu. První hypotéza byla potvrzena na základě průměru Z_{ref} , kdy odchylka je ± 1 skór. Nelze opomenout, že test SPARO objevil i několik negativních vlastností u vybraných vychovatelů. V celkovém úhrnu a odchylce výpočtů se ukázalo, že tyto negativa nemají tak závažnou podstatu.

Ve druhé hypotéze jsme měřili korelaci míry zralosti vychovatele spolu se schopností vězně vrátit se zpět do společnosti. Zralost vychovatele byla dána průměrným Z skórem, jak je již uvedeno v první hypotéze. Otázkou však bylo, jak změřit schopnost vězně začlenit se zpět do společnosti. Na základě osobních dotazníků byly vybrány 4 základní kategorie, které mají s touto problematikou přímou souvislost. Jedná se o výsledky modelových situací, vztahy v rodině a jejich změně před a na konci výkonu trestu, možnost stálé práce po výkonu trestu a možnost bydlení po propuštění. Modelové situace jsou tři (viz příloha Anonymní dotazník pro vězně, otázka č.7,8a 9). V případě společensky pozitivních odpovědí u všech otázek, získá dotyčný vězeň 10 bodů. Při každé negativní odpovědi se 5 bodů ubralo. V této části tedy bylo možné dostat 0, 5 nebo maximálně 10 bodů. V případě změn vztahů v rodině se vycházelo z faktu, že zhoršení vztahů s rodinou povede k obnovení trestné činnosti po propuštění z výkonu trestu. Pokud se v průběhu výkonu trestu nezmění, má počet bodů, kolik si sám zvolil na sebehodnotící škále 0-10 bodů. V případě že se změnil k horšímu (na počátku 8, na konci 2, pak konečný výsledek odečteme od počátečního a vyjde nám - 6 bodů. V opačném případě přičteme počáteční skóre ke konečnému (na počátku 2, nyní 5, tzn 7). Předposledním velmi podstatným ukazatelem je možnost stálé práce. V dnešní době je vzácnost najít slušné zaměstnání. O poznání náročnější je najít zaměstnání se zápisem v rejstříku trestů. K našemu překvapení se našel vyšší počet kladných odpovědí, než jaký jsme předpokládali. V této části bylo možné získat maximálně 10 bodů v případě možnosti práce po skončení a 0 bodů v případě jistoty, že práci v nejbližší době nenajdou. Poslední částí testování je možnost bydlení. Bezdomovectví je společensky negativní jev, který sebou nese i trestnou činnost za účelem bezdůvodného obohacení, nebo získání si potravy. Pokud bydlení jedinec má, náleží mu 10 bodů. V opačném případě neobdrží žádný bod. V konečné fázi se u každého vězně provede aritmetický průměr všech čtyř skóru a vyjde

konečný skór připravenosti vězně na svobodu. Nevýhodou tohoto testování je jeho nestandardizace. Je navrhnut autorem této práce a nikoliv vědeckou autoritou.

Výsledek však nevykázal žádnou vzájemnou korelaci mezi osobnostní zralostí vychovatele a schopností vězně včlenit se zpět do společnosti. Hypotéza 2 tedy byla zamítnuta.

Hypotézou 3a jsme se snažili o potvrzení domněnky, že jedinci s nižším (základním) vzděláním budou mít nižší pracovní morálku než jedinci, disponující alespoň výučním listem. Za použití Mann-Whitneyovo U Testu se nám povedlo prokázat významnost na hladině $p=0.000002$. Tento výsledek by byl u mnoha lidí očekávatelný. Na úradech práce stojí fronty lidí převážně s nízkým nebo žádným vzděláním. Tento výsledek tyto obecné domněnky jen podtrhují. Bylo by na delší diskuzi polemizovat o příčinách těchto negativních jevů a jejich řešení. Taková diskuze je ovšem mimo rámec této práce.

Hypotéza 3b zjišťuje, zda skupina vězňů s nižším vzděláním bude mít vyšší pracovní morálku po výkonu trestu než skupina vězňů s vyšším vzděláním. Na základě použití U Testu však naše teorie potvrzena nebyla. V praxi to znamená, že statisticky nedochází u osob s nízkým vzděláním k žádným pozitivním změnám na úrovni pracovní morálky. Nehledě na to, že práce je primární náplní sociálního života. Bez ní nelze správně zastávat společenské role a dochází tak k negativnímu chování. Náprava se tak stává neúčinnou a zralost osobnosti vychovatelů hraje pramalou úlohu.

Interakce vychovatele s vězněm po několik let sebou přináší vznik určitých citových vazeb, ať už pozitivních či negativních. Mezi ty pozitivní můžeme zařadit identifikaci s vychovatelem na základě sociálního učení. Hypotéza 4a tedy předpokládá, že skupiny vězňů (rozdělení dané vedením určitým vychovatelem) se budou lišit v míře identifikace vězně s vychovatelem. Na základě výsledků Kruskal-Wallisova ANOVA testu, mediánového testu, vícenásobného porovnání Z' hodnot a p hodnot uvedených výše jsme dospěli k závěru, že při porovnávání p hodnot v post – hoc testu jsou rozdíly mezi konkrétními skupinami na hladině významnosti p méně než 1%. Tím jsme tedy potvrdily, že se jednotlivé skupiny vychovatelů spolu s jejich vězni liší v míře identifikace.

V návaznosti na hypotézu 4a jsme chtěli ověřit, zda zralost osobnosti vychovatele ovlivňuje míru identifikace vězně k jeho osobě. Na základě Spearmanovy korelace jsme dospěli k závěru, že hodnota korelačního koeficientu je 0,53 se statistickou významností

na p menší než 1%. Hypotéza tedy byla potvrzena. Vyšší skóre osobnostní zralosti sebou přináší i vyšší koeficient korelace.

Je otázkou, zda bylo cíle této práce dosaženo. Jestliže cílem bylo potvrdit korelaci mezi osobnostní zralostí vychovatele a mírou připravenosti vězně začít svůj život od začátku, pak tohoto zjištění docíleno nebylo. Dospěli jsme pouze toho výsledku, že osobnostní zralost ovlivňuje do určité míry identifikaci se svým edukátorem. Na straně druhé vychází podle dotazníkových odpovědí najevo, že vězení nemůže nikoho změnit k lepšímu. A jen zlomek dotazovaných uvedlo, že záleží pouze a jen na jedinci samotném. Nelze však tvrdit, že se zralá osobnost edukátora nemůže stát hlavním motivujícím prvkem změny hodnotových žebříčků vězňů právě na základě nalezení svého vzoru v osobě vychovatele. Z tohoto hlediska cíle dosaženo bylo.

Lze vyvodit závěr, že zralá osobnost vychovatele podporuje pozitivní sociální učení u vězňů a tím přispívá k větší motivaci vést klidný a nekonfliktní život.

ZÁVĚR

Cílem práce bylo zjistit korelaci mezi osobnostní zralostí vychovatelů ve věznici Příbram jakožto zástupců pomáhající profese ve vězeňství na straně jedné a schopností vést po propuštění z výkonu trestu na svobodu společensky přijatelný život bez recidivy.

Interpretací výsledků testování všech probandů jsme došli k několika závěrům. Na základě Z skóru testu SPARO jsme přijali hypotézu H1. Nadpoloviční většina vychovatelů jsou osobnostně zralí jedinci. Neprokázali jsme míru připravenosti vězně začlenit se zpět do společnosti v závislosti na zralosti vychovatele. Hypotézu H2 zamítáme. V případě pracovní morálky se ukázalo, že jedinci disponující nízkým vzděláním mají statisticky nižší zájem o práci než vzdělanější jedinci před nástupem do výkonu trestu. Hypotézu H3a přijímáme na hladině významnosti p menší než 1%. Hypotézu H3b zamítáme, neboť se nám nepodařilo potvrdit vyšší pracovní morálku u skupiny vězňů s nízkým vzděláním na konci výkonu trestu. Podařilo se nám objevit korelaci mezi osobnostní zralostí a identifikací vězně s vychovatelem fungující za určitých okolností jako motivační prvek pro změnu chování v pozitivním směru. Hypotézu H4a o odlišnosti míry identifikace vězňů v odlišných skupinách s vychovatelem přijímáme. Také jsme potvrdili korelaci míry identifikace vězně s mírou zralosti vychovatele. Hypotézu H4b přijímáme na základě hodnoty korelačního koeficientu 0,53 při statistické významnosti p je menší než 1%..

Výsledky našeho výzkumu přinesly zajímavé zjištění zejména v oblasti pracovní morálky. Tento závěr může nastínit cestu k řešení problému nezaměstnanosti menšin, jejichž členové zpravidla žádné vzdělání nemají. Možnost tedy spatřujeme ve vstřícnějším přístupu k reedukaci vězňů, kterou získají potřebnou praxi a možná také chuť začít pracovat způsobem, který zákony nepovažují za trestné.

SOUHRN

Vzhledem k mé profesi příslušníka vězeňské služby a znalosti fungování vězeňského systému jsem dospěl k rozhodnutí, provést výzkum zralosti osobnosti u vychovatelů věznice a vliv jejich zralosti na vězně. Cílem této práce bylo zjistit korelaci mezi námi sledovanou zralostí vychovatelů a schopností vězňů vrátit se zpět do společnosti. Mezi schopnost pro návrat do společnosti se jako důležitý indikátor používala pracovní morálka. Dílčím cílem tedy bylo zjistit úroveň pracovní aktivity s návazností na vzdělání. A v neposlední řadě jsme zjišťovali vliv zralosti vychovatelů na sociální učení vězňů.

V teoretické části naší práce bylo třeba nejprve popsat pojem osobnosti jako takové. Použili jsme teorie osobnosti podle Nakonečného, G. Murphyho, K. Balcara, G. Allporta a Halla. V kapitole utváření osobnosti jsme zdůraznili, že se jedná o neměnnou vlastnost jedince. Věnovali jsme se struktuře osobnosti a jejím dělením. Zejména temperamentem a jeho teoriemi, emocionalitou a jejím vývojem a také jástvím. Ve vývoji jáství jsme operovali zejména s teoriemi E. H. Eriksona, neboť je v této problematice světově uznávaným vědcem. Samostatnou kapitolu jsme vyčlenili pojmu zralé osobnosti i z toho důvodu, že je to stěžejní bod této práce. Charakter a zralost jsou dva neoddělitelné fenomény. Charakter obsahuje složku svědomí, které je v praktické části často uplatňováno. Uvedli jsme proto stručnou charakteristiku charakteru, morálky a také jsme rozvedli morální vývoj na základě Jean Piagetovo rozdělení na premorální, konvenční a morálku osobně přijatých zásad. Tolik k základním psychologickým pojmům. Ve výzkumu hrají dominantní roli zástupci pomáhající profese ve vězeňství. Z toho důvodu jsme čtenáři přiblížili pomáhající profesi v několika definicích a uvedli jsme také specifika pomáhající profese ve vězeňství.

V praktické části představujeme výzkumný problém a cíl výzkumu. Výzkumným problémem je posoudit zralost všech vybraných vychovatelů a v návaznosti na tyto výsledky dokázat návaznost zralé osobnosti edukátora na vězňův lepší předpoklad vést po propuštění z věznice život v rámci norem společnosti. Dále jsme se rozhodli posoudit, do jaké míry ovlivňuje vzdělání vězně jeho pracovní morálku. Zdravý vztah k práci je základní předpoklad pro úspěšné včlenění do společnosti. Posledním výzkumným problémem bylo zjištění míry identifikace vězně s vychovatelem právě na základě zjištěného stavu zralosti.

Pro výzkum bylo vybráno 10 vychovatelů v poměru 2 ženy: 8 mužů, kteří odpovídají skutečnému stavu zaměstnanců ve věznicích. Kritériem bylo vysokoškolské vzdělání a praxe u vězeňské služby alespoň tři roky. Na straně vězňů bylo vybráno 100 probandů, neboli deset vězňů administrativně vedené pod jednotlivými vychovateli. Kritériem pro výběr vězně byl jeho negativní psychiatrický nález, minimální věk 18 let a doba uplynulého trestu alespoň tři roky. Po celou tuto dobu tedy musel být veden pod vychovatelem, ke kterému je v tomto výzkumu přiřazen. Studie byla provedena v případě vychovatelů formou testu SPARO s použitím dimenzí, uvedených v příloze. Byly vybrány ty dimenze, které poukazují na aktuální stav zralosti dle obecných teorií. Pro testování vězněných osob byl vytvořen nestandardizovaný, polostrukturovaný dotazník zkoumající morální úroveň na základě tří praktických úloh, vztahy v rodině před nástupem do výkonu trestu a v jeho průběhu, vztah k práci, možnost bydlení a vztah k vychovateli. Na základě skóre z jednotlivých zkoumaných problematik jsme zjistili míru připravenosti vězně začlenit se zpět do společnosti.

Po stanovení 6 hypotéz a jejich analýzou jsme přijali několik závěrů. Prokázali jsme, že zralost vychovatelů se pohybuje na úrovni průměrné a vyšší v porovnání s celkovou populací. Na druhé straně jsme zamítli hypotézu o korelaci mezi zralou osobností a lepší schopností vězně začlenit se zpět do společnosti. Potvrdili jsme ovšem domněnku o vlivu vzdělání na pracovní morálku. Podle našeho výzkumu nízké vzdělání koreluje s nízkou hladinou pracovní morálky před nástupem do výkonu trestu. Také jsme zamítli hypotézu předpokládající vyšší pracovní morálku na konci výkonu trestu u vězňů s nízkým (základním) vzděláním než u vězňů s vyšším vzděláním (vyučení). Poslední dvě hypotézy předpokládají vnitřní identifikaci vězně s vychovatelem. Hypotézu H4a zjišťující rozdíly v míře identifikace vězňů mezi jednotlivými vychovateli jsme přijali. Poslední hypotéza zkoumající míru identifikace vychovatele s vězněm na základě osobnostní zralosti edukátora byla také potvrzena.

Na základě výsledků našeho výzkumu jsme dospěli k několika závěrům. Pracovní morálka, jako jeden z předpokladů úspěšného včlenění do společnosti stoupá spolu s vyšším vzděláním. Lze tedy doporučit, aby se vkládal větší důraz na reedukaci vězněných osob například ve vězeňských školicích zařízeních. Na straně druhé jsme prokázali nepřímý vliv zralosti osobnosti vychovatele na schopnost vězně vést po propuštění z vězení lepší život ve formě identifikace se vězně s jeho vychovatelem. Osobnostní zralost dle našeho mínění nelze brát na lehkou váhu. Tato skutečnost se netýká

jen vychovatelů vězeňské služby, ale mohou k těmto skutečnostem nahlížet také personalisté v podnicích při dosazování pracovníků do manažerských či jiných funkcí, kde tento pracovník ovlivňuje své podřízené.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- 1) Atkinson, R. L. a kol. (2003). *Psychologie*. Praha: Portál.
- 2) Balcar, K. (1983). *Úvod do studia psychologie osobnosti*. Praha: SPN.
- 3) Blatný, M. (2010). *Psychologie osobnosti: hlavní témata, současné přístupy*. Praha: Grada.
- 4) Eysenck, H.(1970). *The structure of human personality*. London: Methuen.
- 5) Hála, J. (2005). *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií.
- 6) Hartl, P. & Hartlová, H. (2010). *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál.
- 7) Chrz, V. (2011). "Nechť je slyšena druhá strana": Červená kniha v kontextu Jungova pojetí aktivní imaginace. [online] [cit. 2013-10-21]. Dostupné z: <http://e-psycholog.eu/pdf/chrz.pdf>.
- 8) Kohoutek, R. (2008). *Charakter jako složka osobnosti*[online] [cit. 2013-11-13]. Dostupné z: <http://rudolfkohoutek.blog.cz/0812/osobnost-a-charakter>.
- 9) Koudela, M. (2009). *Emoce z fyziologického pohledu*. [online] [cit. 2013-10-19]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/184353/prif_b/Emoce_z_fyziologickeho_hlediska-bakalarska_prace.pdf.
- 10) Langmeier, J. & Krejčířová, D.(1998). *Vývojová psychologie*. Praha: Grada,
- 11) Marková, K. (2009). *Vztah osobnostní struktury k úspěšnosti ve výkonu*. [online] [cit. 2014-09-10]. Dostupné z: http://www.triatlon.cz/upload/517_519.pdf.
- 12) Murphy, G. (1947). *Personality: A biosocial approach to origins and structures*. New York: Harper&Brothers.
- 13) Nakonečný, M. (2003). *Úvod do psychologie*. Akademia.
- 14) Nakonečný, M.(1993). *Základy psychologie osobnosti*. Praha: Management Press.
- 15) Piaget, J & Inhelder, B.(1997). *Psychologie dítěte*. Praha: Portál.
- 16) Říčan, P. (2007). *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*. Praha: Grada.
- 17) Říčan, P. (1972). *Psychologie osobnosti*. Praha: Orbis.
- 18) Šimčák, P. (2011). *SOCIÁLNÍ REPREZENTACE ZRALÉ OSOBNOSTI MANAŽERŮ*. Diplomová práce. UP v Olomouci.
- 19) Schmidbauer, W. (2000). *Psychická úskalí pomáhajících profesí*. Praha: Portál.
- 20) Smékal, V. (2002). *Pozvání do psychologie osobnosti: Člověk v zrcadle vědomí a jednání*. Brno: Barrister.

- 21) SPARO - *Systém bazální psychické autoregulace osobnosti* [online] [cit. 2015-05-09]. Dostupné z: <http://www.diaros.hyperlink.cz/Sparo.htm>.
- 22) Šámalová, K. (2011). *VYPS: Vývojová psychologie: studijní opora pro studium učitelství praktického vyučování a odborného výcviku* [online] [cit. 2013-11-13]. Dostupné z: http://fpe.zcu.cz/study/celozivotni_vzdelavani/nabidka/ESF_mistri/materialy2011/LS_podpory/kps_vypso/VYPS_Samalova.pdf.
- 23) Šimíčková-Čížková, Jitka. (2004). *Přehled sociální psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- 24) Švancara, J. (2003). *Emoce, motivace, volní procesy: studijní příručka k předmětu Obecná psychologie II (prožívání, jednání)*. Brno: Psychologický ústav FF MU.
- 25) Vančíková, R. (2009). *Osobnost pomáhajícího jako jeden z nástrojů sociální práce*. [online] [cit. 2015-05-06]. Dostupné z: http://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/8853/van%C4%8D%C3%ADkov%C3%A1_2009_bp.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- 26) Vantuch, P. (2011). *Trestní zákoník s komentářem k 1.8.2011*. ANAG.
- 27) Vávřová, S. (2012). *Doprovázení v pomáhajících profesích*. Praha: Portál.
- 28) Věžeňská služba České republiky. (2015). *Ubytovací kapacity* [online] [cit. 2015-05-06]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/rychla-fakta/>.
- 29) Vrtělová, K. (2007). *Zralost osobnosti jako psychologická kategorie*[online] [cit. 2013-10-21]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/52277/ff_r/Rigorozni_prace_web.pdf.

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Citový vývoj.....	17
Tabulka 2: Přehled vychovatelů (probandů)	33
Tabulka 3: Testovací dimenze testu SPARO	34
Tabulka 4: Celková zralost vychovatelů, výsledky SPARO (Z skor).....	36
Tabulka 5: Celková zralost vychovatelů, výsledky SPARO (HS skor)	37
Tabulka 6: Skór zralosti vychovatelů.....	38
Tabulka 7: Korelace zralosti vychovatele s připraveností vězně na návrat do společnosti	39
Tabulka 8: Mann-Whitneyův U Test; Pracovní morálka v závislosti na vzdělání.....	40
Tabulka 9: Mann-Whitneyův U Test; pracovní morálka závislá na vzdělání.....	40
Tabulka 10: Kruskal-Wallisova ANOVA; identifikace vězně s vychovatelem.....	41
Tabulka 11: Mediánový test; identifikace vězně s vychovatelem 1-4	42
Tabulka 12: Vícenásobné porovnání z' hodnot; identifikace s vychovatelem 1-4.....	43
Tabulka 13: Vícenásobné porovnání p hodnot identifikace s vychovatelem.....	44
Tabulka 14: Spearmanovy korelace míry identifikace vězně s vychovatelem	46
Tabulka 15: Lži skóre.....	66
Tabulka 16: Vztahovačnost	67
Tabulka 17: Anomálie	68
Tabulka 18: Účinná kapacita rozumu.....	69
Tabulka 19: Rezistence vůči rušivým vlivům	70
Tabulka 20: Konformita	71
Tabulka 21: Lehkomyšlnost	72
Tabulka 22: Frustrovanost vs. cílesměrnost.....	73
Tabulka 23: Sebejistota	74
Tabulka 24: Sebeprosazování.....	75

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Výčet a popis zvolených dimenzí testu SPARO

Příloha 2: Anonymní dotazník pro vězně

Příloha 3: Porovnávání věrohodnosti vychovatelů

Příloha 4: Porovnávání normality

Příloha 5: Dimenze I. - účinná integrovanost osobnosti

Příloha 6: Dimenze V. - interpersonální vztahy a vazby

Příloha 7: Dimenze K - vnitřní korekce, regulovanost interakcí

Příloha 8: Dimenze P – sebeprosazování

Příloha 1: Výčet a popis zvolených dimenzí testu SPARO

(získáno z: <http://www.diaros.hyperlink.cz/Sparo.htm>)

VZ VZTAHOVAČNOST, PODEZÍRAVOST. Je ukazatelem, zda a nakolik se daný jedinec domnívá, že ho druzí pomlouvají, pronásledují, podrážejí či že mu jinak úmyslně škodí; při maximálních hodnotách lze hovořit o určitých tendencích k hypochondrii a k bludu pronásledování. Krajiní skóre jednoznačně napovídají o snížené zralosti.

DIMENZE I – ÚČINNÁ INTEGROVANOST OSOBNOSTI

UR ÚČINNÁ KAPACITA ROZUMU jako výraz schopnosti využívat tu kapacitu rozumu, kterou daný jedinec obecně disponuje, k realizaci obdobných racionálních (tzn. emociogenním situačním tlakům nepodléhajících), adekvátních rozhodovacích procesů a interakčních aktivit za podmínek emocionálně vyhocených životních kontextů tak, jako za okolností nevyhocených. Je tudíž ukazatelem psychické odolnosti vůči emociogenním účinkům situací. Vysoké skóre svědčí pro převahu kognitivního, tzn. pro vysokou účinnou kapacitu rozumu, nízké pro neschopnost zachovat se ve vyhocených kontextech racionálně).

RR HLADINA RESISTENCE VŮČI RUŠIVÝM PODNĚTŮM jako ukazatel schopnosti realizovat za nově vzniklých emociogenních okolností dříve přijaté cílové jednání a struktury chování na subjektivně příznačné integrované úrovni. Nejde tudíž o to, nakolik je s to se daný jedinec do nově vzniklých okolností vpravit, ale nakolik je resistantní vůči aktualizaci hrozby možných důsledků toho, když bude v cílové činnosti pokračovat. Zahrnuje v sobě regulační determinanty různé úrovně (včetně rozmanitých systémů stereotypie, návyků, zvyků, potřeb, zájmů a jiných motivací). Vysoké skóre je ukazatelem výrazné resistance a volních kvalit. Na dolním konci kontinua se ocitají jedinci s nízkou schopností sebeovládání a autoregulace.

DIMENZE V – INTERPERSONÁLNÍ VZTAHY A VAZBY

KN KONFORMITA charakterizuje rozsah a intenzitu tendence akceptovat názor sociální skupiny, přizpůsobovat se (resp. podléhat) názorům či tlakům veřejného mínění, předcházet možným interpersonálním konfliktům a nedorozuměním, podřizovat své jednání a chování skupinovým zájmům či normám i jejich autoritativním představitelům. S tím souvisí i úroveň jeho požadavků na jiné chovat se či jednat obdobně. Vysoký skóre konformity je symptomem podřizování „jáství“ hrubému kolektivismu, extrémně nízké signalizují asociální postoje.

DIMENZE K – VNITŘNÍ KOREKCE, REGULOVANOST INTERAKCÍ

L LEHKOMYSLNOST VERSUS ODPOVĚDNOST ve smyslu subjektivně **O** příznačné úrovně akcentování normativní složky v interakčních přístupech a aktivitách – síly vnitřního tlaku být povinován vůči někomu či něčemu (včetně svého svědomí). Vysoké skóre svědčí pro morálně hodnotící přístup ke svým projevům a aktivitám, pečlivost, svědomitost, tendenci plánovat svoji činnost a dovádět ji až do konce, sebekontrolu a koncentrovanost na výkon a dosahované výsledky, ale současně i pro jistou úzkostnost, persistenci, rigiditu v přístupech, organizovanosti a postupech. Nízký skóre pak signalizuje nezodpovědnost, nespolehlivost a ležérnost ve vztahu k úkolům, lidem, možným důsledkům. Vysoké skóre však nevyjadřuje hodnotovou orientaci, obsah odpovědnosti (k čemu směřuje, v jakém směru a vůči čemu se prosazuje).

FC FRUSTROVANOST VERSUS CÍLESMĚRNOST. Vysoké sycení je charakteristické pro cílevědomé, motivované, aktivní vpravování se do reálných životních situací, pro jedince se zásadovým a jasně definovaným (resp. rozhodným) přístupem k regulaci interakčních aktivit; na mínus pólu zjišťujeme jedince s nestálými či situačně poddajnými schémata projevů.

DIMENZE P – SEBEPROSAZOVÁNÍ

US POTLAČENÁ VERSUS VYSOKÁ SEBEJISTOTA, důvěra ve své síly a schopnosti, s pocity soběstačnosti, schopnosti orientovat se v situacích, zvládat obtíže, s nimiž se v životě setkává, adekvátně jednat v rozmanitých životních situacích, nepřipouštět si možnost vlastní nepostačitelnosti či situačního a životního selhání – vše na pólu extrémně vysokých skóreů (a s opačnými trendy při její extrémně nízké hladině).

NS NENÁPADNOST VERSUS SEBEPROSAZOVÁNÍ, protikladnost konvenčních a ambiciózních přístupů, postojů či schémat interakce s prostředím. Vysoké sycení ukazuje na hypertrofii sebecitu, sebeprosazování, ponětí vlastní důležitosti, vysoké ctižádostivosti, aspirace a osobní prestiže, nízké skóre svědčí o hodnotách opačných, o tendenci ke konvenčnosti, k nenápadnosti, zdrženlivosti.

Příloha 2: Anonymní dotazník pro vězně

Dotazník pro vězně (anonymní)

zn. vych.:.....

1. **Váš věk: 18-26 27-35 36-44 45-53 54 a více**
2. **Dosažené vzdělání:**
  - a) *základní*
  - b) *vyučen*
  - c) *SŠ*
  - d) *VŠ*
3. **Jak dlouho jste ve vězení?**
4. **Byl jste již v minulosti trestán? Pokud ano za co?**
5. **Za jaký trestný čin vykonáváte trest?**
6. **Co Vás vedlo ke spáchání tohoto trestu? Pokuste se vysvětlit svou pohnutku:**
7. **Pokud Vás bratr nebo bratranec požádá, abyste mu šel pomoci s krádeží motorové pily v hodnotě 15 000kč (peníze si rozdělíte) z garáže neobydlené chaty, pomůžete mu? ANO – NE . Svou odpověď prosím zdůvodněte.**

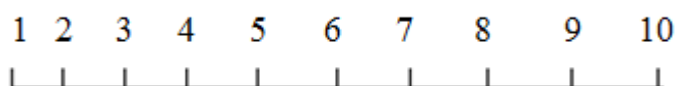
8. Stará žena (důchodkyně) v zimě uklouzla na zledovatěném chodníku. Zjevně má zraněnou nohu a není schopna pohybu. Vedle ní leží plná taška s nákupem a kabelka. Jak se zachováte? Zdůvodněte proč tak učiníte (v tomto případě není žádná odpověď špatná).

9. Chystáte se odejít na akci v restauraci, kam vás pozval nejlepší přítel za účelem zapít právě narozeného syna. Už jste oblečený a otevíráte dveře, když tu najednou zavolá Vaše matka s prosbou o pomoc při vaření večere tak na 30 minut. Pro co se rozhodnete v daný moment a proč?

10. Jste: *ženatý rozvedený svobodný vdovec*

11. Jaké povolání jste vykonával a jakého zaměření máte vzdělání?

12. Jak byste charakterizoval vztah ke své rodině před nástupem do vězení? Charakterizujte jej slovy a vyznačte na číselné ose (0-10) 0=špatné vztahy, převažují hádky, 10=velmi dobré vztahy

13. Jak často jste dával květinu své manželce či přítelkyni?

- a) Nikdy
- b) Jednou do roka
- c) jednou za měsíc
- d) každý týden
- e) každý den

Nyní se zkuste zamyslet a napište důvod, proč jste svou družku květinou obdaroval. Za jakým účelem?:

14. Pomáhal jste pravidelně manželce či přítelkyni s přípravou štědrovečerní večeře? Pokud ne, co bylo příčinou?

15. Pokud by Vám manželka či starší dítě zavolalo, že Vám právě nabouralo auto, co by následovalo?

- a) okamžitě bych použil hrubší výrazy a řekl co si o nich myslím
- b) asi bych se trochu naštvál, ale jedná se přeci jen o pár plechů
- c) měl bych starost, jestli jsou všichni v pořádku
- d) taková situace mě nerozhodí. Auto bych nikomu nepůjčil

16. Změnil se tento vztah ke své rodině v průběhu výkonu trestu?(*k horšímu – k lepšímu*), zkuste jej vyjádřit slovně, poté číselně (0-10):

17. Jaké máte pocity, když po dlouhé době opět vidíte manželku a děti nebo někoho blízkého při návštěvě ve věznici?

18. V jakém typu obydlí žijete?

- a) *vlastní rodinný dům/byt –*
- b) *nemám kde bydlet –*
- c) *chata – u kamaráda –*
- d) *u přítelkyně –*
- e) *u příbuzných –*
- f) *u rodičů –*
- g) *jinde (kde?)*

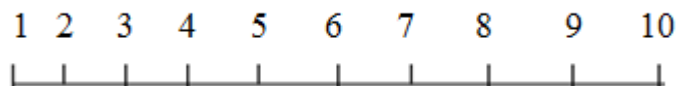
19. Máte v současné době možnost po skončení trestu stálé práce?
ano – ne – nejsem si jist

20. Kde jste pracoval před nástupem do věznice a v jaké pozici?

21. Jaký vztah k „práci“ jste měl před nástupem do věznice? Vyjádřete na číselné stupnici od 0 až do 10. (0=nenáviděl jsem jí; 2= najdou se okamžiky kdy jsem ji dělal rád; 3=alespoň jednou do týdne jsem se do práce těšil; 4 spíše jsem jí neměl rád; 5=k práci zastávám neutrální postoj, když musím do práce, tak jdu;... 10=byla mou životní náplní) Zkuste tento vztah k práci (možno chápat také jako domácí práce apod.) krátce popsat, jak se projevoval, co jste dělal.

23. Změnil se tento vztah k práci během pobytu ve věznici? Opět vyjádřete číselně 0 až 10 (0=stále jakoukoli práci dělat odmítám; 10=nadále je pracovní činnost náplní mého života). Pokud se tento Váš vztah změnil, proč se tak stalo? A v čem vidíte změnu?

24. Podle Vašeho názoru, lze ve vězení někoho změnit k lepšímu?

25. Kdo je v životě Vaším vzorem? A čím se tímto vzorem pro Vás stal?

26. Máte-li osobní problém (např. rodinné záležitosti), komu se lze svěřit?

- a) *Spoluvězni*
- b) *dozorci*
- c) *vychovatelé*
- d) *psychologovi*
- e) *nikomu, své problémy řeším sám*
- f) *pouze své rodině*

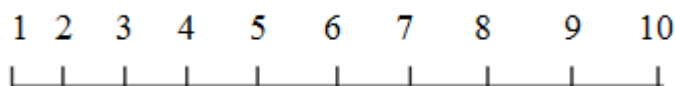
27. Je ve věznici někdo (někdo z personálu, spoluvězeň), kdo si zasluhuje obdiv?

28. Jak na Vás působili vychovatelé při nástupu do věznice? Byli vstřícní, ochotní, či jste byl vůči nim nedůvěřivý? Popište tento vztah několika větami a pokuste se tento vztah vyjádřit na číselné stupnici 0 až 10 (0=absolutně mě nějaký vychovatel nezajímá; 5=občas jsme si popovídali, ale žádný vztah jsme k sobě nevytvořili; 10= byl pro mě oporou v náročné životní situaci).

29. Nyní, s odstupem několika let... Jaké vztahy panují mezi Vámi a vychovateli nyní? Je patrný rozdíl ve vzájemném vztahu? Vyjádřete svůj postoj vůči nim na další pomyslné číselné ose (0 až 10)

30. Lze někoho označit ve věznici za opravdového přítele?
Ne – Ano, koho? (obecně)

31. Zde je místo pro Vaše doplnění k tomuto testu. Máte možnost sdělit své názory a připomínky k tomuto testu.

Příloha 3: Porovnávání věrohodnosti vychovatelů

POROVNÁVÁNÍ VĚROHODNOSTI VYCHOVATELŮ

Tabulka 15: Lži skóre

VĚROHODNOST			
škála L	HS	Z (pop)	Z (ref)
Probant9	3	0,35	-0,35
proband1	12	4,9	1,88
Probant2	3	0,55	-0,35
Probant3	2	-0,11	-0,6
Probant4	4	1,05	-0,06
Probant7	1	-0,45	-0,85
Probant8	3	0,3	-0,35
Probant5	8	2,8	0,88
Probant6	2	0,05	-0,6
proband10	8	3,05	0,96

Příloha 4: Porovnávání normality vychovatelů

POROVNÁVÁNÍ NORMALITY

Tabulka 16: Vztahovačnost

NORMALITA			
škála VZ	HS	Z(pop)	Z(ref)
proband1	5	-0,08	0
proband2	7	0,68	0,76
proband3	4	-0,71	0,38
proband4	6	0,13	0,38
proband5	11	1,92	1,73
proband6	1	-1,92	-1,51
proband7	2	-1,6	-1,62
proband8	9	1,2	1,51
proband9	3	-1,15	-0,76
proband10	12	2,63	1,6

Tabulka 16 nám podává přehled o tendencích ke vztahovačnosti jednotlivých respondentů. Platí, že čím vyšší skóre, tím vyšší je předpoklad, že se jedinec domnívá, že ho druzí pomlouvají apod. Takový jedinec je vnímán ve svém okolí také jako hypochondr. Vysoké skóre nemůže být předpokladem k úplné osobnostní zralosti. V tomto případě lze spekulovat o probandovi 5, 8 a 10. Výsledky respondentů se od běžné populace nijak výrazně neliší.

Tabulka 17: Anomálie

NORMALITA			
škála AN	HS	Z(pop)	Z (ref)
proband1	9,2	4,61	1,8
proband2	0,8	0,2	-0,32
proband3	-0,4	-0,17	-0,65
proband4	3,1	1,63	0,33
proband5	1	0,5	-0,2
proband6	-0,4	-0,17	-0,65
proband7	-0,2	-0,1	-0,57
proband8	-0,7	-0,34	-0,75
proband9	1,8	0,89	0,05
proband10	9,3	4,9	2,09

Tabulka 17 zkoumá anomálie osobnosti. Čím vyšší skór výpovědí, tím extrémnější povahu jedinec má. Zejména se jedná o náročné včleňování do nového kolektivu, či extrémní řešení problémů. V tomto případě je zjištěno vyšší skór u probanda č. 1 a 10. Oproti běžné populaci jsou tito dva jedinci značně lépe, kdy v prvním případě je rozdíl 2, 81 bodu a ve druhém případě taktéž 2, 81 bodu.

DIMENZE I - ÚČINNÁ INTEGROVANOST OSOBNOSTI

Tabulka 18: Účinná kapacita rozumu

INTEGROVANOST			
škála UR	HS	Z (pop)	Z (ref)
proband1	8	-1,82	-1,21
proband2	16	1,18	1,04
proband3	14	0,28	0,43
proband4	9	-1,44	-1,08
proband5	20	1,61	1,75
proband6	17	1,03	1,34
proband7	12	-0,22	-0,35
proband8	13	-0,35	0,13
proband9	10	-1,08	-0,78
proband10	9	-0,67	-1,08

Tabulka 18 představuje výsledky v měření účinné kapacity rozumu. V podstatě jde o to, jaké myšlení převládá při řešení nastalých řádných i mimořádných situacích. Vyšší skór určuje převahu kognitivních schopností, zatímco nižší skór poukazuje na neschopnost zachovat se racionálně ve vypjatých situacích. Probandi č. 1, 4 a 10 mající nejnižší skór, by pravděpodobně při mimořádné situaci nezachovali chladnou hlavu. Ač se ve vězeňském prostředí takovéto počínání může stát životu nebezpečné. Naopak nejlépe se umístili probandi č. 5 a 6. V porovnání s veřejností však výsledky nejsou nijak výrazně odlišné.

Tabulka 19: Rezistence vůči rušivým vlivům

INTEGROVANOST			
škála RR	HS	Z (pop)	Z (ref)
proband1	4	-3,89	-1,89
proband2	9	-2,25	-0,75
proband3	16	0,32	0,85
proband4	13	-0,72	0,06
proband5	12	-0,77	-0,07
proband6	16	0,25	0,81
proband7	15	-0,11	0,62
proband8	15	-0,03	0,62
proband9	15	0,35	0,62
proband10	7	-2,89	-1,24

Tabulka 19 ukazuje velice zajímavé výsledky důležitého zkoumání. V této části se výzkum zaměřuje na posouzení hladiny rezistence vůči rušivým vlivům. Vysoké skóre je ukazatelem výrazné schopnosti odolat těmto rušivým vlivům a pokračovat ve svých dříve stanovených cílech. Nízký skór poukazuje na nízkou schopnost sebeovládání a autoregulaci. Nejnižší skór lze vysledovat u probanda č. 1 a 10. V extrémním případě by tato vlastnost mohla vést k přijetí úplatku ze strany odsouzeného či jiného obchodování s nimi. Je však pozoruhodné, že jsou téměř všechny výsledky vyrovnané. Oproti výsledkům běžné populace vykazují vychovatelé kladnější hodnoty.

Příloha 6: Dimenze V. - interpersonální vztahy a vazby

DIMENZE V - INTERPERSONÁLNÍ VZTAHY A VAZBY

Tabulka 20: Konformita

VZTAHY			
škála KN	HS	Z(pop)	Z(ref)
proband1	8	-1,03	-1,04
proband2	11	-0,22	0,94
proband3	7	-1,39	-1,7
proband4	14	0,55	1,61
proband5	10	-0,83	0,28
proband6	4	-2,37	-1,92
proband7	10	-0,37	0,27
proband8	11	-0,48	0,94
proband9	10	-0,36	0,28
proband10	9	-0,74	-0,15

Konformitu, jakožto základ každé dobře fungující skupiny a s tím související jednotné dodržování stanovených cílů a pochopení pro potřeby kolektivu, nám udává tabulka 20. Nízký skóre v tomto případě postihuje jedince, kteří chovají ke skupině asociální postoje. Působí tedy proti svým kolegům. Tento fakt je jednoznačně pokládán za důkaz fatální nezralosti. Zralý jedinec by měl svou skupinu udržovat, rozvíjet a být hrdý, že je členem sociální skupiny.

DIMENZE K - VNITŘNÍ KOREKCE, REGULOVANOST INTERAKCÍ

Tabulka 21: Lehkomyšlnost

KOREKTIVNOST			
škála LO	HS	Z (pop)	Z (ref)
proband1	10	-1,52	-0,89
proband2	15	0,41	1,54
proband3	12	-1,3	0,13
proband4	9	-1,66	-1,27
proband5	17	0,84	1,71
proband6	13	-0,93	0,6
proband7	14	-0,56	0,55
proband8	13	-0,55	0,6
proband9	10	-1,67	-0,8
proband10	10	-1,57	-0,8

Lehkomyšlnost nebo odpovědnost. Tyto dvě perspektivy zkoumá tabulka 21. Nízký skór poukazuje na nezodpovědnost a nespolehlivost ve vztahu k úkolům a lidem. Mezi nejnižší skóre patří výsledek probandů č. 1 a 4 s výsledky -0,89 a -1,27. Vysoký skór náleží takové osobnosti, která morálně hodnotí své vystupování, koncentruje se na dosahování dobrých výsledků a převažuje u ní odpovědnost a svědomitost. Extrémní skór představuje puntičkářství a extrémní pečlivost (až chorobná).

Tabulka 22: Frustrovanost vs. cílesměrnost

KOREKTIVNOST			
škála FC	HS	Z (pop)	Z (ref)
proband1	4	-2,29	-1,19
proband2	3	-3	-1,59
proband3	9	-0,4	-0,79
proband4	13	1	1,72
proband5	8	-1	0,4
proband6	9	-0,42	0,37
proband7	7	-1,25	0
proband8	9	-0,6	0,79
proband9	9	-0,04	0,79
proband10	8	-0,8	0,04

Frustrovanost versus cílesměrnost. Již Allport považoval schopnost vypořádat se s frustrací za znak zralé osobnosti. Z výsledků je tedy patrné, že v tomto šetření jsou na tom nejlépe proband 4, 8, 9 a 5. Tyto výsledky jsou charakteristické pro cílevědomé, motivované, aktivní vpravování se do reálných životních situací, pro jedince se zásadovým a jasně definovaným (resp. rozhodným) přístupem k regulaci interakčních aktivit. Naopak probandi 1, 2 a 3, jejichž skóre se nachází v minusových hodnotách, jsou jedinci s nestálými či situačně poddajnými schématy projevů. Tato vlastnost se však vymyká všeobecné povědomosti o zralosti. Pro připomenutí, zralý jedinec se vyhýbá poddajnosti, je schopen řídit vlastní čas a vlastní život, je autonomní.

Příloha 8: Dimenze P – sebeprosazování

DIMENZE P – SEBEPROSAZOVÁNÍ

Tabulka 23: Sebejistota

SEBEPROSAZOVÁNÍ			
škála US	HS	Z (pop)	Z (ref)
proband1	4	-3,71	-2,16
proband2	15	0,95	0,5
proband3	15	0,25	0,5
proband4	13	-0,78	-0,28
proband5	20	1,41	1,73
proband6	16	0,5	0,89
proband7	16	0,5	0,63
proband8	16	0,16	0,89
proband9	9	-1,79	-1,84
proband10	12	0	-0,67

Potlačená versus vysoká sebejistota. S velice nízkou sebejistotou a tím spojenou neschopností řešit adekvátně nastalé problémy a životní situace se setkáváme u probanda 1 a 9. Jsou to extrémní skóre na minusových pólech. Pro potřebu zralosti zcela nevyhovující. Nejlépe dopadl proband 5, jež má vysokou důvěru ve své síly a je schopen zvládat téměř každou překážku a životní situaci s nadhledem a suverénně.

Tabulka 24: Sebeprosazování

SEBEPROSAZOVÁNÍ			
škála NS	HS	Z (pop)	Z (ref)
proband1	4	-2,22	-2,12
proband2	10	0	0,95
proband3	9	-0,37	0,44
proband4	10	0,19	0,67
proband5	8	-0,58	-0,07
proband6	11	0,32	1,17
proband7	9	-0,59	0,44
proband8	8	-0,58	-0,07
proband9	9	0	0,44
proband10	5	-2,04	-1,49

Nenápadnost versus sebeprosazování. Výsledky svědčí spíše o zdravém sebeprosazování, nevyčínivání z řady a zdravém pojetí vlastní důležitosti. Průměru se vymykají dva respondenti (č. 1 a č.10). Ti mají tendenci ke konvenčnosti, zdrženlivosti a ve skupině jsou spíše zdrženliví.